

Tisdagen den 16 maj

Kl. 15.00

*Om situationen
för chilenska flyk-
tingar***§ 1 Om situationen för chilenska flyktingar**

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 14 april anmälda fråga, 1977/78:415, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat arbetsmarknadsministern om situationen i Chile har förändrats till det bättre så att chilenska flyktingar som befinner sig här eller söker sig hit kan sändas tillbaka utan risk för förföljelse. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Det är inte möjligt att ge ett generellt svar på Oswald Söderqvists fråga. Den är dessutom inte helt relevant i sammanhanget. Asylfall måste nämligen bedömas individuellt med hänsyn till de omständigheter som föreligger i varje enskilt fall.

Utan att föregripa regeringens beslut i de aktuella besvärssärenden rörande förpassning, som utgör bakgrunden till Oswald Söderqvists fråga, vill jag göra den allmänna kommentaren att läget i fråga om de mänskliga rättigheterna i Chile har undergått vissa förändringar under det senaste året. Det är ännu för tidigt att avgöra vilken reell betydelse de åtgärder kan få som tillkännagivits nu på sistone, bl. a. amnestin den 18 april. Vad gäller de medborgerliga rättigheterna har dock läget förbättrats åtminstone i så måtto att inga nya fall av s. k. försvinnanden har registrerats under det senaste halvåret. Med djupt beklagande måste emellertid konstateras att de många tidigare försvinnandena ännu inte har klarlagts. Den direkta förföljelsen drabbar i dag färre personer än tidigare men har samtidigt inriktats på delvis nya grupper, exempelvis kristdemokrater och fackliga ledare. Detta måste ses mot bakgrund av att så många personer ur de tidigare mest utsatta grupperna har dödat, fängslats, försvunnit eller drivits i landsflykt. Vad gäller de ekonomiska och sociala rättigheterna har situationen snarast förvärrats, främst genom den omfattande arbetslösheten som är en följd av juntans ekonomiska politik. Trots detta har enligt vad jag erfarit många chilensare av den senaste tidens utveckling dragit slutsatsen att de snart kan återvända till hemlandet utan större risk för sin personliga säkerhet.

Jag vill emellertid klart framhålla att de tecken på förbättringar av läget i Chile som i och för sig kan konstateras inte är av nämnvärd betydelse vid bedömningen av de aktuella förpassningsärenden som regeringen har att fatta beslut i inom kort. Där gäller det att på grundval av de uppgifter som framkommit i de enskilda fallen avgöra huruvida tillräckliga skäl för flyktingskap föreligger enligt gällande svensk lag och praxis. Enbart det förhållandet att en person kommer från Chile ger ingen automatisk rätt till

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om situationen
för chilenska flyk-
tingar*

asyl i Sverige. Men jag vill än en gång slå fast att den som löper risk att bli utsatt för politisk förföljelse i sitt hemland eller i övrigt på grund av de politiska förhållandena där har tungt vägande skäl mot att återvända till stanna här i Sverige.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Det framgår av detta svar att det råder ganska stor tvekan också inom regeringen och hos utrikesministern om hur läget verkligen är i Chile. Denna tvekan delas av oss alla, eftersom vi vet att det fortfarande finns förtryck, fortfarande förekommer polisövergrepp och fortfarande pågår förföljelse av oliktankande. Det är naturligtvis sant att detta inte tar sig samma ohöjda uttryck som i början av juntans regemente, men man använder fortfarande metoder som vi måste vara uppmärksamma på.

Jag håller inte med utrikesministern i resonemanget att det här är två skilda frågor, att de enskilda fallen kan kopplas ifrån de allmänna förhållandena i Chile och enbart betraktas som enskilda fall. Självfallet måste väl – och det är jag säker på att utrikesministern också håller med mig om – förhållandena i landet spela en stor roll även när man bedömer de enskilda fallen. De som är stämplade som politiskt oliktankande, som utsätts för viss kontroll och viss förföljelse, även om det inte tar sig alltför hårdhänta uttryck, är kanske i ett annat läge i en annan tid, kanske om ett halvår eller om ett kvartal, där de kan råka ut för mycket värre saker – vi vet ju inte hur en statsledning som den chilenska militärjuntan reagerar från tid till annan.

Jag håller med utrikesministern om att det blivit en viss lättnad när det gäller förhållandena i Chile. Även jag har naturligtvis varit i kontakt med ganska många chilensare, och jag har kunnat konstatera att det finns en viss tendens till att man i Chile försöker råda bot på de värsta bristerna, men samtidigt vet man inte om förhållandena åter kommer att skärpas väldigt snabbt.

Det som har ändrats i Chile är ju att juntan nu är pressad, både internationellt och nationellt, och därför måste den vara litet mer försiktig än den varit tidigare. Juntan behöver inte längre gå fram på samma hårda sätt – jag håller med utrikesministern om det hon i det avseendet sade i svaret – eftersom de flesta oppositionella, de som ansågs farliga, är eliminerade. Dem har man avrättat, de är för länge sedan undanskaffade. Juntan har alltså inte längre behov av samma hårda repression som tidigare, utan kan gå fram litet mera sofistikerat och agera på ett annat sätt. Även detta upplevs som mycket allvarligt av de enskilda människorna, som måste ta ställning till sin situation innan de söker sig ut ur landet. Som exempel på hur människorna nu kan drabbas vill jag nämna en lärare som finns med bland de sju s. k. pilotfallen. Hon började att på sin skola återuppta den gamla verksamheten med barnbespisningar som var så vanlig under Allendeperioden. Det fick till följd att hon blev uppsagd mitt under sitt arbete. Hon kallades till förhör av säkerhetspolisen och blev utsatt för trakasserier. Därför har hon tagit sig hit,

och nu löper hon alltså risk att bli tillbakavisad till Chile. Man kan diskutera om det som hänt henne utgör tillräckligt skäl för att ge asyl, men vi måste ta hänsyn också till bakgrundsförhållandena i landet vid bedömningen av de enskilda fallen.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! När jag sade till Oswald Söderqvist att två olika aspekter föreligger här, så menade jag – och det är också den bedömning som görs när man tar ställning till förpassningsärenden – att den enskilda individens situation naturligtvis måste sättas i samband med den situation som allmänt råder i landet, men att den individuella bedömningen till sist måste vara utslagsgivande.

Såvitt jag kan förstå är Oswald Söderqvist och jag i stort sett överens när det gäller de stora dragen i denna fråga. Jag tycker att det är viktigt att framhålla att läget i Chile f. n. uppenbarligen inte är alldeles låst, att det har skett en förändring i situationen under det senaste året, men att det är för tidigt att dra några slutsatser om vart denna utveckling i själva verket är på väg. Vi måste allt framgent följa utvecklingen med stor uppmärksamhet och utan förutfattade meningar.

Det är också mycket viktigt att understryka att tecknen på förbättringar som ägt rum i Chile inte på något sätt förändrar vår inställning till den junta som regerar där och att vi inte har någon anledning att ändra vår politik gentemot denna junta. Vad man möjligen kan konstatera – men det får framtiden utvisa – är att de internationella påtryckningar som ägt rum givit vissa resultat, och det ger oss skäl att fortsätta med dessa påtryckningar.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är för tidigt att dra några slutsatser, sade utrikesministern, och jag vill knyta an till det. Det som givit mig anledning att ställa min fråga var just att regeringen och invandrarverket alltför snabbt har dragit slutsatser på grund av de svaga indikationer som vi här har talat om. Man har sagt att nu är det inte så farligt längre, nu kan man skicka tillbaka exempelvis en sådan person som den lärare jag nyss talade om, som uppenbarligen blivit utsatt för förföljelse – hon kan inte arbeta längre i sitt yrke, hon har varit hotad av polisen. Vad händer om hon reser tillbaka och det blir en skärpning i juntans politik? Vi har ju ingen som helst garanti för att så inte blir fallet.

Det allvarliga är att regeringens bedömning i dessa fall inte berör enbart de sju personerna, de s. k. pilotfallen, utan en mycket större grupp chilenska flyktingar och även andra som i framtiden kommer hit. Om man utgår från bedömningen att läget nu inte är så farligt utan att det är på väg att väsentligt förbättras och handlar därefter, då hamnar man enligt min mening väldigt lätt i den farliga situationen att man skickar tillbaka folk, som uppenbarligen löper risk att råka mycket illa ut. Jag tycker att det gått alldeles för snabbt att ta fasta på de här indikationerna och säga att det nu är betydligt bättre, så att vi kan vara strängare i våra bedömningar. Det är ju detta som är innebörden. Anser man att läget i landet inte är så allvarligt som förut, kan man också betrakta de

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om situationen
för chilenska flyk-
tingar*

*Om situationen
för chilenska flyk-
tingar*

asylsökande på ett annat sätt, eftersom man då kan räkna med att de inte kommer att bli behandlade så illa som under tidigare hårdare repressionsperioder.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara understryka att när det gäller bedömningen av läget i landet är det intressant att konstatera att företrädare för den tidigare Allenderegeringen och även för oppositionella grupper i Chile nu till mig personligen – jag kan tyvärr inte nämna deras namn här – har uttryckt att man nu kan se möjligheter för flyktingar att återvända till landet och att man också gärna ser att de gör det, så att de kan arbeta i det egna landet. Jag tycker att den bedömningen kanske är den viktigaste att ta fasta på i dagsläget. Det är i hög grad sådana synpunkter som regeringen kommer att ta hänsyn till när den skall göra de individuella bedömningarna av de fall som Oswald Söderqvist här har tagit upp.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Även jag har haft åtskilliga kontakter med dessa grupper, och de har sådana bedömningar. Men då tycker jag att vi skall överlåta åt dem att dra slutsatserna. Om de vill skicka tillbaka vissa personer som de anser vara viktiga för motståndskampen inne i Chile, vissa nyckelpersoner i kampen mot juntan, bör de få göra det. All right, om de gör den bedömningen att detta kan vara riktigt och vettigt är det naturligtvis bra.

Vad jag vänder mig emot är att enligt min mening regeringen och invandrarverket i det här fallet har dragit ytterligare slutsatser, nämligen att också vi kan börja betrakta asylsökande på ett annat sätt. Effekten blir ju denna, jag vill återkomma till det. Så länge det var ett ohöjlt förtryck, en öppen repression, i ett land som Chile, som fallet var t. ex. 1973 och 1974, var det ganska klart att man hade en positiv syn på dem som sökte asyl här i landet. Nu tar man mycket snabbt fasta på att det har blivit bättre och säger t. ex. att det nog inte är så farligt, om en lärare som fått sparken skickas tillbaka, hon kommer säkert att klara sig.

Jag vill varna för den snara attitydförändringen efter de svaga indikationer på förbättring som visat sig. Låt Allendepartierna och de som då var med i regeringen dra sina slutsatser och skicka tillbaka det folk som de anser att det är nödvändigt att sända tillbaka. Vi bör emellertid inte alltför snart ändra vår attityd.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill klargöra att inga beslut ännu har fattats och att besluten kommer att fattas med hänsyn till bedömningarna om de olika individer det är fråga om och om den situation som de kan förväntas råka i.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar för det beskedet. Det har varit en klarläggande diskussion. Regeringen har alltså uppmärksamheten riktad på den här frågan

och bedömer de enskilda fallen inte så mycket med hänsyn till de svaga förbättringar som kan skönjas utan räknar med att läget mycket snart kan försämrans och att situationen för de enskilda människorna då också kan ändras.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om Sveriges kon-
takter med OECD*

§ 2 Om Sveriges kontakter med OECD

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Daniel Tarschys* (fp) den 2 maj anmälda fråga, 1977/78:446, och anförde:

Herr talman! Herr Tarschys har frågat mig om regeringen är beredd att på lämpligt sätt – t. ex. genom en årlig redovisning – rapportera om Sveriges kontakter med OECD, som enligt frågeställaren är synnerligen oöverskådliga.

OECD har i dag en verksamhet, som täcker ett utomordentligt brett fält av aktiviteter inom det ekonomiska området: ekonomisk politik, u-landssamarbete, handel, sjöfart, konsumentpolitik, industri, jordbruk, energi, miljö, arbetsmarknad, undervisning och utbildning, m. m. OECD:s arbetsprogram, som kommer ut årligen, är mycket omfattande och listan över underorgan, som även omfattar mandat och medlemskap, är en publikation på ett halvt tusental sidor. Omkring 3 000 sammanträden äger rum årligen. En sekretariatspersonal på närmare 2 000 personer producerar årligen en rad publikationer samt ett imponerande antal dokument som underlag för arbetet. En del av dokumenten är konfidentiella. Sverige deltar i praktiskt taget all verksamhet inom organisationen, dels genom den svenska permanenta OECD-delegationen, dels också genom representanter för departement och myndigheter. Arbetsmarknadens parter har särskilda kanaler till OECD genom egna kontaktorgan. Antalet deltagare från Sverige i den löpande OECD-verksamheten uppgår årligen till omkring 1 000.

Sverige tillmäter arbetet inom OECD mycket stor vikt. Inom organisationen pågår ett ständigt och omfattande utbyte av idéer och information. För Sverige, som ett litet industriland, är det särskilt betydelsefullt att ha tillgång till det forum som OECD erbjuder för diskussioner i ekonomiska frågor.

Som exempel härpå kan nämnas OECD:s ekonomisk-politiska kommitté och dess arbetsgrupper, inom vilka aktuella problem och strategier för den ekonomiska politiken utarbetas och diskuteras. Ett annat exempel utgör den kommitté inom vilken varje enskilt medlemsland granskas med avseende på den ekonomiska utvecklingen. I kommittén för utvecklingsbistånd behandlas vidare viktiga frågor som rör biståndsflyöden, basbehov, etc. I handelskommittén diskuteras f. n. hur de handelspolitiska åtagandena i 1974 års handelspolitiska deklaration skall utformas vid dess förestående förnyande. Exempelen kan mångfaldigas.

Det är med hänsyn till omfattningen och bredden av OECD:s verksamhet svårt att regelbundet redovisa verksamheten i dess helhet och de svenska

kontakterna med organisationen. Information och delgivning av publikationer, dokument och rapporter sker företrädesvis sektorsvis till en bred krets av intressenter.

Det bör vidare framhållas att det i regeringens propositioner om den ekonomiska politiken lämnas en redovisning av för industriländerna centrala ekonomisk-politiska frågeställningar som diskuteras inom OECD. Vidare lämnas i publikationen *Aktuellt i handelspolitiken* dels årliga redovisningar av OECD:s arbete, dels löpande rapporter om aktuella ämnen som behandlas i OECD.

Dessutom finns inom utrikes- och handelsdepartementens gemensamma enheter för utrikeshandelsärenden en särskild OECD-sektion. OECD-sektionen kan hjälpa dem till rätta, som efterfrågar dokument eller i övrigt önskar närmare upplysning om OECD:s aktiviteter inom visst område. I den utsträckning verksamheten i sak faller inom andra departements kompetensområden kan sektionen hänvisa till lämplig kontaktperson, ofta inom vederbörande departements internationella sekretariat.

Genom de publikationer som ges ut direkt av OECD och genom den redovisning, som via nyss nämnda kanaler lämnas om OECD-arbete, samt via kontakter med OECD-sektionen inom utrikes- och handelsdepartementen är jag övertygad om att goda möjligheter finns att följa verksamheten inom OECD.

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga. Det är givetvis av stort värde att OECD-sektionen är beredd att hjälpa till att ta fram information, men jag måste för min del vidhålla att det inte är tillräckligt. Det finns enligt OECD:s färskas katalog över 200 kommittéer, underkommittéer och arbetsgrupper inom OECD. Sverige är inte med i alla men i en hel del av dem. Det är med tanke på detta minst sagt konstigt att det inte kunnat utarbetas en enkel handbok, där man kan slå upp vilka som företräder Sverige i dessa olika organ.

UD utger faktiskt en mängd publikationer om det svenska samarbetet i olika internationella organisationer. Arbetet i FN dokumenteras ordentligt och likaså samarbetet inom Norden. Det ges vidare ut publikationer om Sveriges kontakter med den europeiska gemenskapen, EG, och det finns en mängd publikationer som behandlar vårt bistånd. OECD-samarbetet behandlas däremot ytterligt styvmoderligt. Jag tycker att det finns goda skäl att utvidga den informationen.

Utrikesministern säger i sitt svar bl. a.:

”Det är med hänsyn till omfattningen och bredden av OECD:s verksamhet svårt att regelbundet redovisa verksamheten i dess helhet och de svenska kontakterna med organisationen.” Jag skulle vilja säga att det med hänsyn till omfattningen och bredden av OECD:s verksamhet är synnerligen angeläget att regelbundet redovisa verksamheten i dess helhet och de svenska kontakterna med organisationen. Detta samarbete blir ju oöverskådligt om det, trots att över 1 000 svenskar har kontakt med OECD, inte finns någon

som helst trycksak eller dokumentation som man kan anlita för att ta reda på hur det förhåller sig med detta. Det är synnerligen otillfredsställande.

Det heter vidare i svaret: "Information och delgivning av publikationer, dokument och rapporter sker företrädesvis sektorsvis till en bred krets av intressenter." Det är mycket möjligt att så sker, men den krets av intressenter som vi här i riksdagen kan överblicka får inte särskilt mycket av sådan information. Jag tror t. ex. inte att det ges någon regelbunden information till riksdagens utskott eller till riksdagsledamöterna om vad som händer i de kommittéer som har anknytning till det arbete som vi här utför. Jag kan tänka mig att det finns många andra intressenter som inte heller får någon sådan information.

Jag är alltså inte alls beredd att instämma i utrikesministerns slutsats att det i dag finns goda möjligheter att följa verksamheten inom OECD. Tvärtom förefaller det som om inte ens UD har sådana möjligheter, eftersom UD i vissa fall måste hänvisa till andra departement för att man skall få fram den information som begärs.

Jag vill sluta med att tacka för svaret. Det är värdefullt att vi kan få information genom UD, men jag vidhåller att det vore bra om det också kunde ges någon total dokumentation, årligen eller med längre mellanrum, så att man kan få en överblick över Sveriges kontakter med OECD.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Detta är naturligtvis en fråga om hur man disponerar sina resurser. OECD är för Sverige mycket viktigt. Det påpekade jag i mitt svar, och det vill jag gärna understryka. Omfattningen av dess verksamhet är mycket stor.

Men sedan beror det på hur stor dokumentation man avser. Jag tyckte mig förstå av Daniel Tarschys inlägg att han så att säga har reducerat sina krav på dokumentation. Det finns en möjlighet att undersöka huruvida man kan villfara önskemålet om information rörande just representationen i kommittéer, som Daniel Tarschys nämnde i sitt inlägg. Men i övrigt är det väl en fråga om att göra vederligt var man kan få information. Relativt sett är det få människor som är betjänta av sådan dokumentation, och därför får man väga mot varandra det antal personer som skall sysselsättas för att framställa en publikation och vad de personerna i så fall skulle kunna göra för att mera personligen informera dem som eftersöker information. Jag ser faktiskt den här frågan mer som ett kommunikationsproblem mellan dem som är berörda och intresserade och dem som kan ge upplysning än som ett behov av att få fram en omfattande, årligen utgiven publikation som skulle tillgodose alla dessa krav. Det tror jag inte är ändamålsenligt. Men vi skall naturligtvis studera de här propåerna noggrant och se om det går att förbättra informationen inom ramarna för de publikationer som redan utges. Det tror jag är fullt möjligt.

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Om Sveriges kontakter med OECD

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om regeringens
inställning till för-
slag i FN om för-
bud mot tillverk-
ning av neutron-
vapen*

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag är helt på det klara med att detta är en resursfråga. Men det är faktiskt så att UD redan nu ger ut en lång serie publikationer. Jag har en lista här, som jag inte skall trötta de närvarande med att läsa upp, men att Sverige samarbetar med en mängd andra organ dokumenteras utförligt. Bara rapporten om FN:s generalförsamling omfattar 450 sidor, och det är ändå ett arbete som är tillgängligt i rapporter på andra språk. Men beträffande OECD är det faktiskt så att det inte är möjligt att gå till någon offentlig publikation för att ta reda på vilka personer det är som deltar i arbetet, vilka arbetsgrupper som finns i verksamhet och vad de håller på med. Det vore av värde att få fram en redovisning, en gång per år eller mera sällan, av vilka svenskar som är involverade i det samarbetet.

Det är säkert så som utrikesministern säger, att det är få personer som efterfrågar information av detta slag. Men jag tror för min del att en förklaring till det kan vara att så få är bekanta med det arbete som OECD utför. Jag tror det vore värdefullt att sprida information om den saken i vidare kretsar.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag tror att det är ett stort antal personer som vet att vi har många intressen att bevaka i OECD och att vi också gör det. Förslaget om att regeringen årligen skulle publicera vilka personer som företräder Sverige i olika kommittéer är tyvärr inte så ändamålsenligt, därför att de personerna byter arbetsuppgift ganska ofta. Följaktligen är redan när publikationen kommer ut ett stort antal namn inaktuella. Däremot finns det redan dokumenterat vilka kommittéer Sverige deltar i. Men det kanske kan göras mer systematiskt, och det är en sak som vi skall överväga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om regeringens inställning till förslag i FN om förbud mot tillverkning av neutronvapen

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Rolf Hagels* (apk) den 14 april anmälda interpellation, 1977/78:163, och anförde:

Herr talman! Rolf Hagel har frågat mig hur den svenska representationen vid FN:s extra nedrustningssession kommer att ställa sig till ett förslag om förbud mot tillverkning av neutronvapen.

Den svenska regeringens inställning till neutronvapnet och den rustningsproblematik det ingår i har utförligt belysts i denna kammare och i många andra sammanhang. Jag vill hänvisa bl. a. till mitt interpellationssvar den 7 november förra året, till statsministerns tal i Norrköping den 1 april i år, till mitt anförande i denna kammare den 10 maj och därtill den sammanfattning av regeringens agerande i denna fråga som återfinns i utrikesutskottets betänkande 1977/78:12. Regeringens bestämda avståndstagande från neutronvapnet kan det alltså inte råda någon tvekan om. Vad som skett sedan

regeringen senast utförligt redovisade sin inställning är det amerikanska beslutet att t. v. inte påbörja någon tillverkning.

Neutronvapendebatten har bidragit till att på nytt kasta ljus över den ohejdade vapenutvecklingen i världen och vart den kan leda. Det finns förvisso även andra skrämmande tecken på denna process som utgör ett led i de båda supermakternas strävan att säkra vad de från sina egna utgångspunkter vill definiera som största möjliga säkerhet. Jag tänker här också på medeldistansrobotarna. Den nya sovjetiska SS 20 är ett exempel på denna utveckling.

Vårt övergripande mål måste vara att få stopp på hela den kvalitativa och kvantitativa tillväxtprocessen på kärnvapenområdet med sikte på en framtida avveckling av arsenalerna. Vår kritik mot enskilda vapentyper måste utgå från denna bakgrund och får inte ge intryck av att vi indelar kärnvapnen i mer och mindre oacceptabla vapen.

Rolf Hagels fråga sammanhänger med ett förslag framlagt av Sovjetunionen vid nedrustningsförhandlingarna i Genève som syftar till ett förbud mot produktion och förbandsläggning av neutronvapnen.

FN-sessionen kommer att behandla de totala rustningssammanhangen. Det är så vi anser att man bör angripa frågan. Hur den svenska regeringen närmare kommer att utforma sitt ställningstagande till de skrivningar om neutronvapnet som kan komma upp vid formuleringen av sessionens principdeklaration eller handlingsprogram kan jag inte kommentera så länge inte alla förslag är kända. Utgångspunkten är dock givetvis vårt fasta och kända motstånd mot neutronvapnet liksom varje annan utveckling eller vidareutveckling av kärnvapen, vare sig det gäller strategiska vapen, medeldistansrobotar eller taktiska kärnvapen inklusive minikärnvapen.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation.

Jag hade hoppats att svaret skulle innebära en klar och otvetydig deklARATION om att Sveriges representation vid FN:s extra session i nedrustningsfrågor skulle ställa sig bakom ett beslut om förbud mot neutronbomben. Tyvärr innehåller dock inte svaret någon sådan deklARATION. Utrikesministern säger: "Vårt övergripande mål måste vara att få stopp på hela den kvalitativa och kvantitativa tillväxtprocessen på kärnvapenområdet med sikte på en framtida avveckling av arsenalerna." Denna deklARATION har vi kommunister ingenting emot att skriva under på. Den uppfattningen delas av den absoluta majoriteten av världens folk. Utrikesministern, regeringen eller Sveriges representation vid FN-sessionen behöver inte riskera några protester eller angrepp från något land för en sådan deklARATION, eftersom alla ger den sina läppars beklännelse.

Men, utrikesministern, hur skall vi komma fram till denna avveckling av hela arsenalen? Hur skall den för människornas säkerhet och ekonomi så förödande kapprustningen kunna stoppas? Inte kommer det att kunna uppnås genom att alltmer raffinerade bomber framställs, inte genom att man

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om regeringens
inställning till för-
slag i FN om för-
bud mot tillverk-
ning av neutron-
vapen*

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om regeringens
inställning till för-
slag i FN om för-
bud mot tillverk-
ning av neutron-
vapen*

försöker sudda ut gränserna mellan konventionella vapen och kärnvapen och heller inte genom att tröskeln mot nya krig kommer att sänkas.

Jag vet att den svenska regeringen har protesterat mot neutronbomben. När planerna på tillverkning och förbandsläggning av bomben blev kända orsakade de en våldsamt opinion i hela världen, inkl. USA och vårt land. Denna opinion tvingade fram det beslut som Carteradministrationen tog, nämligen om en tillfällig bordläggning av planerna på tillverkning av neutronbomben. Detta var en seger för världens sunda krafter, men det var ingen fullständig seger och det var absolut ingen seger som innebar att man kunde slå sig till ro. Fortfarande finns det i Västeuropa regeringar som önskar bombens framställning. Starka krafter i USA trycker på och visar sitt missnöje med Carters bordläggningsbeslut. I denna situation är det dubbelt viktigt att aktiviteten ökas.

I en debatt här i kammaren angående en resolution mot neutronbomben har det sagts att framläggandet av en resolution skulle kunna bidra till en polarisering av frågan och vidare att det säkert också skulle framkalla ett röstningsmönster påverkat av olika alliansknytningar. Det är min förhoppning att sådana värderingar inte får vara vägledande vid ett direkt ställningstagande till förbud mot neutronbomben. Därest Sverige i en sådan votering skulle avstå från att rösta eller rösta emot ett förbud blir detta ett indirekt och ett direkt stöd för de mest reaktionära krafterna, och det blir ett bidrag till dem som önskar en fortsättning av den hittillsvarande kapprustningen.

Under den gångna helgen har det på flera platser i vårt land genomförts demonstrationer mot neutronbomben, krav har ställts på regeringen att denna med all kraft skall föra fram kravet på ett förbud mot tillverkning av neutronbomben. Samma krav restes också av den svenska folkriksdagen i januari detta år. Att hänvisa till att man allmänt är emot alla typer av bomber kan vara ett sätt att försöka komma ifrån ett ställningstagande i den aktuella frågan. Jag vill rikta frågan till utrikesministern: Är det särskilt realistiskt att tro att det under sessionen kommer att läggas fram ett förslag som innebär ett allmänt förbud mot alla vapen? Vi vet att det kommer att läggas fram ett förslag som innebär förbud mot tillverkning av neutronbomben, och jag vill ställa ytterligare en fråga: Skulle ett förbud mot tillverkning av neutronbomben innebära ett steg mot att kapprustningen bryts?

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Rolf Hagel refererar den debatt vi hade i höstas om ett resolutionsförslag. Han talade om att en resolutionstext då skulle ha kunnat leda till en polarisering. Det är alldeles riktigt. Jag tror att risken för detta var väldigt stor just i det läget. Det var därför vi inte ville medverka.

När han i dag säger att vi vill komma ifrån vårt ansvar när det gäller nedrustningen, för att vi inte helt oreserverat säger att vi vill rösta för ett förbud mot neutronvapnet, är det alldeles fel. Jag tror ingen – i varje fall ingen som studerat frågan sakligt – kan beskylla den svenska regeringen eller den svenska riksdagen för att söka komma ifrån problemställningarna i nedrustningssammanhang. Tvärtom har vi varit aktiva och pådrivande.

Vad det är fråga om är att innan man talar om hur man skall rösta måste man veta vad det är man skall rösta på. Det förslag som tagits fram i andra sammanhang beträffande neutronvapnet gäller produktion och förbandsläggning. Men skall ett förbud vara verkligt effektivt måste det också innehålla förbud mot utveckling av ett sådant vapen. Det har inte de hittills framkomna texterna gjort. Det finns alltså all anledning att studera innehållet i ett sådant förslag och se hur det ser ut i alla sina delar innan man talar om hur man skall rösta.

Det finns ytterligare en sak att nämna i sammanhanget: Hur skall man kunna kontrollera efterlevnaden? Ett förbud vars efterlevnad man inte kan kontrollera är inte av något värde. Ett verkligt förbud fordrar att alla avtalslutande parter har en sådan öppenhet i sin krigsindustri att man verkligen kan kontrollera att förbudet efterlevs. När vi kan få alla dessa försäkringar skall vi naturligtvis ställa oss mycket positiva. Har man kommit dithän är ett förbud verkligen ett steg mot nedrustning. Men vi måste vara lika effektiva också när det gäller andra vapen för att kunna få en verklig nedrustning. Vi måste få stopp på utvecklingen av nya vapen. Där tror jag vi är överens.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag tror också att vi är överens om, fru Söder och jag, att vi inte vill ha några nya vapen, att vi inte vill ha någon vidareutveckling av kärnvapen och att vi vill ha en avrustning i hela vår värld. Men jag kan inte acceptera att man använder denna så att säga fundamentala grundläggande syn på upprustningen såsom ett argument för att icke vidta några konkreta åtgärder i nuet. Realiteten, fru Söder, blir ändå – det framkom ju vid diskussionen här föregående vecka – att därest det inte införs ett förbud mot tillverkning av neutronbomben kommer med all säkerhet neutronbomber att tillverkas, och vi vet hur utvecklingen sedan 1945 varit när det gäller kärnvapen: USA har hela tiden legat steget före, och Sovjetunionen har för att skydda sig framställt bomber av likartad karaktär. Om situationen skulle bli den att neutronbomben framställs av USA kommer man att framställa ett nytt motvapen i Sovjetunionen. Det mål som vi säger oss vara överens om att vilja uppnå, att bryta kapprustningen, kommer vi alltså inte att uppnå.

Jag har ingenting att invända mot att man vidareutvecklar ett förslag i FN i den meningen att man inte bara ställer förslag om förbud mot tillverkning utan också om förbud mot vidareutveckling innan tillverkningsprocessen kommit till stånd. Jag har ingenting att invända mot att Sverige avger ett kompletteringsförslag i det avscendet. Jag har heller ingenting att invända mot fru Söders uppfattning att man måste kunna kontrollera att de förbud som man inför också efterlevs. Den principen gäller alla förbud på det här området och kan inte speciellt knytas till neutronbomben. Jag tycker därför inte att det var något särskilt bra argument.

Jag ställer återigen frågan, fru Söder: Skulle ett förbud mot tillverkning av neutronbomben vara till gagn för att bryta kapprustningen?

*Om regeringens
inställning till för-
slag i FN om för-
bud mot tillverk-
ning av neutron-
vapen*

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om regeringens
inställning till för-
slag i FN om för-
bud mot tillverk-
ning av neutron-
vapen*

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag kan svara direkt att ett förbud mot ett vapen, om det kan kontrolleras att förbudet efterlevs, naturligtvis är av stor betydelse för en inledning av nedrustning, men om det samtidigt sker utveckling av andra vapen innebär det ju totalt sett inte någon nedrustning. Det är därför som jag hela tiden hävdar att vi måste ha alla delar med i blickfältet för att vi sanningsenligt skall kunna tala om en nedrustning.

Därutöver vill jag säga att det vore fel att i dag redovisa hur vi i detalj skall rösta när det gäller en resolutionstext – vi måste se till alla dess delar och se om de stämmer överens med vår genreella politik.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag måste tyvärr även nu notera den där lilla haken som alltid finns när fru Söder talar om det här problemet. När fru Söder talar om att hon är motståndare till neutronbomben säger hon alltid att hon också är motståndare till andra vapen. Nu säger fru Söder att hon i och för sig inte skulle ha något emot ett förbud mot neutronbomben men att det inte skulle vara något värde med ett sådant förbud, om det samtidigt framställs andra bomber. När man hör den typen av argument, fru Söder, frågar man sig vad hela nedrustningsarbetet är värt. Med den inställningen skulle vi ju aldrig kunna ingripa med mindre än att det skapades ett totalt förbud mot förstöringsvapen i hela vår värld. Det är inte särskilt realistiskt, fru Söder. Det kommer inte att ske på FN:s extra session, utan där kommer att föreligga ett konkret förslag som gäller neutronbomben i nuet. Då går det inte att hänvisa till att det kanske kommer att framställas andra bomber. Det argumentet kan jag inte uppleva på något annat sätt än som den obotfärdiges förhinder.

Den inriktning som fru Söder deklarerar säger mig att vi egentligen inte bara har bytt regering i det här landet utan att vi också har bytt utrikespolitik och det på ett område där vårt land har goda traditioner att bevaka. Den utvecklingen beklagar jag djupt.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag överlåter åt andra än Rolf Hagel att bedöma huruvida vi har bytt utrikespolitik. Vi har hävdat den nedrustningspolitik och den utrikespolitik som det råder en bred enighet om här i landet. Däri ingår också kampen mot kärnvapen och mot neutronvapnet, men när det gäller avvägningen hur man skall gå till väga för att nå bästa möjliga resultat måste man ta ett steg i taget och aldrig glömma bort helheten – det hävdar jag med bestämdhet. Det har alltid varit svensk politik att se till att man når resultat som är effektiva och gångbara på lång sikt. Det kommer vi att fortsätta med.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag delar fru Söders uppfattning att vi måste ta ett steg i taget. Fru Söder vill inte deklarerera huruvida hon vill ta det steg som nu är aktuellt eller inte. Jag beklagar det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om intagningen till spärrade linjer vid högskolan

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Olle Aulins (m) den 27 april anmälda fråga, 1977/78:437, och anförde:

Herr talman! Olle Aulin har frågat mig vilka kriterier som används, när man bedömer sökande med examen från United World Colleges vid intagning till spärrad högskoleutbildning.

Behörighetskraven för sökande med utländsk förutbildning regleras i högskoleförordningens femte kapitel. Sökande med utländsk behörighetsgivande förutbildning äger därigenom tillträde till svensk högskoleutbildning på i stort sett samma villkor som sökande med svensk gymnasieskolutbildning. Deras andel av det totala antalet utbildningsplatser vid en spärrad utbildningslinje är dock maximerad till högst 10 %. Inom denna ram antas dels svenska medborgare med utländsk förutbildning och invandrare med fast anknytning till Sverige, dels s. k. gäststuderande.

Enligt universitets- och högskoleämbetets tillämpningsföreskrifter till högskoleförordningen är urvalskriterierna för dessa sökande i princip desamma som för sökande med svensk förutbildning. Avgörande är betygets kvalitet i jämförelse med de medsökandes samt längden av eventuell arbetslivserfarenhet. Föreskrifterna ger dock möjlighet för antagningsmyndigheten att anta en större andel svenska medborgare och invandrare än gäststuderande.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret. Man kan naturligtvis tycka att jag borde kunna läsa mig till detta av de tillgängliga föreskrifterna utan att ställa en fråga till utbildningsministern. Bakgrunden till frågan är att jag har fått upplysningar som tyder på att det skulle brista i informationen om vilka intagningsregler som gäller just för de grupper som frågan rör liksom om tillämpningen av de gällande intagningsreglerna över huvud taget.

Vid United World Colleges läser man till en internationellt erkänd studentexamen. Den omfattar sex ämnen, där engelska, matematik och modersmål är obligatoriska medan det finns möjligheter för eleverna att fritt välja ett orienteringsämne, ett naturvetenskapligt ämne och ytterligare ett fritt ämne. Studierna anses vara krävande och bygger på självständigt disciplinerat arbete under akademisk handledare. Betygsskalan som tillämpas är sjugradig. Konkurrensen om platserna är stor. Svenska elever tas i regel in först efter avslutad grundskola och ett års gymnasiestudier i Sverige med goda studieresultat. Vid skolan studerar elever från ett 50-tal olika nationer och lärarkåren är internationellt sammansatt.

Vi talar här hemma ofta om behovet och önskvärdheten av ökad internationalisering i undervisningen, och United World Colleges ger en möjlighet till ökad internationalisering. Utbildningsmetodiken och utbildningens innehåll vid UWC ger, enligt min bedömning, värdefulla kunskaper och en bra grund för högskolestudier i Sverige. Men det är nödvändigt att

*Om intagningen
till spärrade linjer
vid högskolan*

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om intagningen
till spärrade linjer
vid högskolan*

elever som överväger att påbörja studier där har klara och entydiga informationer om vilka möjligheter en internationell studentexamen ger till intagning till olika utbildningsvägar i Sverige.

Det är bekant för alla att urvalsbestämmelserna för intagning till spärrad utbildning är ett snårigt område, och utbildningsministern har lovat att se över de bestämmelserna. I UHÅ:s anvisningar talar man när det gäller spärrad utbildning om nio olika urvalsgrupper, där en avses för utländska sökande utan svensk utbildning och svenska sökande med utländsk utbildning. Man säger att bedömningen görs utifrån gymnasiebetyg och arbetslivserfarenhet. Ingen poäng anges, utan rangordningen sker efter, som man säger, en helhetsbedömning. Det förutsätts således att det verkligen görs en rangordning av de sökande, och enligt vad jag har erfarit skulle så inte alltid ha varit fallet.

Indelning görs i olika grupper. När det gäller exempelvis gruppen I a talas om behöriga sökande som har gått igenom treårig eller fyraårig linje i gymnasieskolan eller motsvarande utbildning. Den utbildning som jag här har redovisat innebär att man först genomgått en omfattande utbildning i Sverige, bl. a. ett år i gymnasium, och att man har en påbyggnadsutbildning under två år på United World Colleges. Jag skulle vilja fråga utbildningsministern om det inte borde vara möjligt att hänföra sökande med denna bakgrund till urvalskategorin Ia, så att de får möjlighet att söka i flera olika grupper. Det har ju många andra sökande elever. Jag vill fråga huruvida utbildningsministern är beredd att vid den översyn som nu skall göras också granska dessa frågor.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Självfallet kan vi titta också på den saken. Detta gäller 6–8 svenska elever per år. Det är alltså en mycket liten grupp det rör sig om. Jag har inget intryck av att de skulle vara särskilt missgynnade. Tvärtom tror jag att de har de bästa förutsättningar för fortsatta studier. Men självfallet bör man vid en översyn även se på en fråga av denna art.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för det löftet. De exempel jag har visat att det har förelegat svårigheter när det gällt urvalskriterierna – elever med mycket goda studieresultat har haft svårigheter att komma in i konkurrens med andra. Men jag är tacksam för det besked utbildningsministern här har givit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ökat stöd till handikappade folkhögskoleelevers utbildning

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Iris Mårtenssons (s) den 27 april anmälda fråga, 1977/78:438, och anförde:

Herr talman! Iris Mårtensson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att säkerställa särskilt resurskrävande elevers utbildning på folkhögskolorna.

I regeringens proposition 1976/77:55 Folkhögskolan biträdades folkhögskoleutredningens förslag om åtgärder för att möjliggöra studier vid folkhögskola för handikappade.

För budgetåret 1978/79 har jag i proposition 1977/78:100 beräknat 8 220 000 kr. för undervisning av handikappade elever vid folkhögskolor. Av beloppet utgör 4 795 000 kr. särskilt stöd inom ramen för det schabloniserade statsbidraget till folkhögskolor. Ett tilläggsbidrag om 3 425 000 kr. ställs till skolöverstyrelsens disposition att användas när det särskilda stödet inom schablonen inte räcker. Riksdagen har den 29 mars 1978 (UbU 1977/78:15 och rskr 180) beslutat i enlighet med regeringens förslag.

Det nuvarande bidragssystemet tillämpas fr. o. m. innevarande budgetår som en treårig försöksverksamhet. Eftersom folkhögskolorna lämnar in sina medelsansökningar fortlöpande under budgetåret är det inte möjligt att mer exakt förutse behoven.

Det är angeläget att de handikappade som önskar studera vid folkhögskola eller annan skolform bereds tillfälle till detta. Jag är därför beredd att inom departementet närmare överväga frågan om det särskilda stödet till de handikappade eleverna. Jag har en mycket hög uppskattning av vad enskilda folkhögskolor gör för sina handikappade elever.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka utbildningsministern för svaret. I all bedrövelsen blir jag ändå glad att höra att utbildningsministern ser konsekvenserna av sitt eget handlande, och finner det så problematiskt så han nu överväger att ta upp frågan inom departementet. Det gläder mig oerhört.

Detta är första året av en försöksperiod på tre år. Det är tre år för mycket. Den nuvarande ordningen påverkar intagningen till hösten. Folkhögskolor med elever med svåra handikapp, där behovet av stödåtgärder till bl. a. personlig assistans är stort, måste helt enkelt ta emot färre elever. Det stora dilemmat är att man kommer att vägra de särskilt resurskrävande eleverna inträde vid skolorna.

Om utbildningsministern hade varit beredd att i årets budgetproposition förorda ett förslagsanslag, hade det problem som vi nu kommer att möta redan i höst inte uppstått. Jag skulle vilja fråga utbildningsministern när denna fråga kommer att tas upp i departementet. Det här är en fråga om samhällssolidaritet. Det gäller en liten grupp handikappade som helt enkelt inte orkar eller kan föra sin egen talan, handikappade som saknar grundskoleutbildning.

*Om ökat stöd till
handikappade
folkhögskoleelevers
utbildning*

*Om ökat stöd till
handikappade
folkhögskoleelevers
utbildning*

Nu vet jag att skolorna kan söka tilläggsbidrag i de fall schablonbidraget inte räcker till. Men då ställer jag mig ändå frågan: Vad finns det för säkerhet att de får detta tilläggsbidrag när SÖ disponerar högst 2,4 milj. kr. och anslagsansökningarna för innevarande budgetår uppgår till 4,2 milj. kr.? Hur prioriterar man i dag? Vem får och vem blir utan?

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag kanske borde ha tillagt i mitt svar att det också finns andra medel som kan användas för att underlätta studier vid folkhögskola för handikappade. Styrelsen för vårdartjänst kan ge anslag för personlig omvårdnad, som gäller både sociala och utbildningsmässiga förhållanden. Den summan är för innevarande budgetår 3 651 000 kr.

Men jag är medveten om att det här är ett problem i den meningen att efterfrågan visat sig vara större än vi kunde förutse. Självfallet skall vi pröva detta, och nästa tillfälle härtill blir naturligtvis vid förberedelserna för nästa års budgetproposition.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Man måste förstå att den här utvecklingen har skapat oro bland dem som arbetar med handikappade elever vid folkhögskolorna. Jag har i dag talat med Framnäs folkhögskola. Man diskuterar där allvarligt att lägga ned speciallinjen för de resurskrävande eleverna.

Jag lovar att jag personligen under det kommande året skall följa de handikappades förskolestudier vid Forsa folkhögskola, som ligger inom mitt eget län, vid Framnäs och Furuboda. Jag lovar att återkomma till utbildningsministern för att visa hur det kommer att drabba våra medmänniskor – de svårt rörelschindrade och andra handikappade – om inte frågan snart avgörs. Om det inte händer någonting positivt på detta område får vi säkerligen omvandla våra fagra löften om de handikappades likaberättigande i samhället.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det är bra att Iris Mårtensson följer den här frågan. Det är det många i utbildningsdepartementet som gör. Själv hade jag för bara ett par veckor sedan tillfälle att göra ett personligt besök vid Furuboda för att närmare bekanta mig med förhållandena just där. Det här är en viktig angelägenhet för oss alla.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder mot påfrestande buller vid undervisning i maskinskrivning

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Bengt Silfverstrands* (s) den 20 april anmälda fråga, 1977/78:421, och anförde:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att påskynda en lösning av de omvittnat besvärliga arbetsmiljöproblem som råder vid undervisning i maskinskrivning.

Inom skolöverstyrelsen pågår sedan hösten 1977 en undersökning av arbetsmiljön i maskinskrivningssalar. Arbetsgruppen har att utreda hur de akustiska förhållandena i maskinskrivningssalar påverkas av t. ex.

- antalet elever
- lokalernas utformning och inredning
- skrivning på manuella resp. elektriska maskiner
- skrivning på maskiner av olika fabrikat och typ.

De tekniska undersökningar som arbetsgruppen vid skolöverstyrelsen har utfört avslutades i början av mars. F. n. bearbetas materialet och rapporten beräknas vara klar i början av juni.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Mogård för svaret på min fråga.

Såväl pedagogiska skäl som arbetsmiljöskäl talar för att arbetssituationen för lärare som undervisar i maskinskrivning och andra s. k. kontorstekniska ämnen i gymnasieskolan blir föremål för en skyndsam översyn. Då det uteslutande är kvinnor som här arbetar under förhållanden som knappast skulle accepteras av andra yrkesgrupper, kan man dessutom hävda att det rör sig om en viktig jämlikhetsfråga.

Jag tror inte att det är särskilt svårt att föreställa sig de både psykiska och fysiska påfrestningar som uppstår till följd av smattret från 30 skrivmaskiner, vilket lärarna har att stå ut med sex à sju lektioner i sträck, ofta i för ändamålet inte särskilt lämpliga lokaler. Sjukskrivningsfrekvensen är hög bland dem som undervisar i maskinskrivning. Det är genom ett flertal undersökningar vid det här laget väl dokumenterat att en längre tids vistelse i den här miljön förorsakar inte bara direkta hörselskador utan också stress, stämbandsbesvär, högt blodtryck o. d.

Jag vill inte säga att det av skolöverstyrelsen initierade projektet Arbetsmiljön i maskinskrivningssalar, som nämndes i svaret, är överflödigt, men jag vill med bestämdhet hävda att det redan finns ett ganska gediget undersökningsmaterial med bl. a. bullermätningar som genomförts vid ett flertal undersökningar i många kommuner. En undersökning utförd vid en skola i Malmö visade exempelvis en ljudnivå på hela 82 decibel under maskinskrivning av 30 elever och med uppmätt toppvärde på hela 115 decibel. Pedagogiskt bullervärde, dvs. samtalstonsläge, ligger på 60 decibel. Undersökaren konstaterar att uppmätt ljudnivå uppenbart innebär en både fysisk och psykisk belastning på läraren, som hela tiden får tala med förhöjd röststyrka för att kunna samtala med en elev under pågående verksamhet i

*Om åtgärder mot
påfrestande buller
vid undervisning
i maskinskrivning*

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om åtgärder mot
påfrestande buller
vid undervisning
i maskinskrivning*

lokalen. Undersökningar genomförda i bl. a. Gävle, Lund och Stockholm pekar i samma riktning. Jag utgår från att projektgruppen kommer att beakta detta redan existerande erfarenhetsmaterial, vilket statsrådet Mogård kanske kan bekräfta.

Sedan 1970 förekommer inte längre delning av klasser i maskinskrivning. 30 elever undervisas per lektionstimme, och en lärare i maskinskrivning har att undervisa mellan 250 och 350 elever per arbetsvecka. Detta skall jämföras med ett elevantal på mellan 16 och 50 elever per vecka, som gäller för undervisning i vissa andra yrkestekniska och laborativa ämnen. Det finns inte något annat ämne i gymnasieskolan där man inte har möjlighet att helt eller delvis dela klasserna. Detta förhållande kan knappast anses tillfredsställande.

Jag vill avslutningsvis fråga om statsrådet är beredd att ta initiativ till att delning av klasser skall få förekomma även i ämnet maskinskrivning.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag är medveten om att det f. n. råder allvarliga arbetsmiljöproblem i många maskinskrivningssalar, och jag vet också att lärarna anser lösningen vara att minska antalet elever. Men jag anser det lämpligt att få en allsidig belysning av problemet och dess orsaker samt även vilka åtgärder som är mest lämpliga och ekonomiskt möjliga innan man vidtar åtgärder. En sådan belysning förutsätter jag kommer i skolöverstyrelsens rapport, och därefter kommer jag självfallet att vidta åtgärder.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Den här frågan är inte ny, och det antyder också statsrådet Mogård i det senaste inlägget. Därför finns det skäl att understryka vad jag fört fram, och det finns också skäl att erinra om att skolöverstyrelsen nyligen har föreslagit att maskinskrivning skall bli obligatoriskt ämne på grundskolan. I det sammanhanget lär man överväga delade klasser. Då kan man inte rimligen motsätta sig samma system i gymnasiet. Det vill jag också ha med i sammanhanget.

Det finns även något som brukar kallas för SÅS-pengar, extra medel för särskilda åtgärder på skolans område. Jag skulle vilja fråga: Kan de komma till användning för delning av klasser i maskinskrivning? Att sådana medel används för delning av klasser i vissa ämnen visas genom en rapport från skolöverstyrelsen till utbildningsdepartementet.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! För det första tycker jag inte att vi skall föregripa behandlingen av läroplansförslaget.

För det andra: Medel för särskilda åtgärder på skolans område kan naturligtvis också användas för delning av maskinskrivningsgrupper om så befinner lokalt önskvärt.

§ 7 Om vidgad rätt till ledighet med B-avdrag för lärare

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Ingegärd Fränkels* (fp) den 26 april anmälda fråga, 1977/78:434, och anförde:

Herr talman! Ingegärd Fränkel har frågat mig om regeringen avser att vidta några åtgärder för att söka åstadkomma ändring i fråga om möjligheterna för lärare att studera med B-avdrag.

Grundreglerna för beviljande av lön med B-avdrag vid studier finns i Allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) jämte specialbestämmelser. Av bestämmelserna i avtalet framgår att lärare kan erhålla B-avdrag vid studier sammanlagt 360 dagar under loppet av tio på varandra följande kalenderår, om arbetsgivaren finner studierna vara angelägna från tjänstesynpunkt.

Beslut rörande B-avdragsförmån till lärare tas enligt gällande ordning i flertalet fall av landets länsskolnämnder. Besluten grundas på en praxis som varit i stort sett oförändrad sedan 1966, dvs. det år då förmånen avtalsreglerades.

Regeringens direkta kontakt med B-avdragsfrågorna inskränker sig till de fall där beslut överklagas. Besvärssärenden rörande B-avdrag handläggs i budgetdepartementet i gemensam beredning med utbildningsdepartementet.

Vid besvarandet av *Ingegärd Fränkels* fråga har jag därför samrått med statsrådet Mundebo.

Det årliga antalet ansökningar om studier med B-avdrag visade i början på 1970-talet en tendens till nedgång (1971/72: 3 000, 1972/73: 2 731 och 1974/75 2 527). Enligt siffror som skolöverstyrelsen (SÖ) tagit fram genom en snabbenkät hos länsskolnämnderna har emellertid nu skett en markant förändring. Enligt SÖ:s sammanställning uppgick det årliga antalet ansökningar under 1975 till 4 494, 1976 till 5 396 och 1977 till 5 987.

Antalet besvärssärenden uppgick 1972/73 till 99 och 1974/75 till 133. Budgetåret 1976/77 var antalet besvärssärenden över 300.

Förmånen att få studera med B-avdrag på lönen är en del av det utbud av fortbildning som lärarna erbjuds av samhället. Särskilt mot bakgrunden av den stora kostnad som är förknippad med B-avdragsförmånen är det naturligt att regeringen uppmärksamt följer utvecklingen på området.

Som jag inledningsvis antydde har nuvarande praxis på B-avdragsområdet ändrats i mycket liten utsträckning sedan 1966. Praxis har huvudsakligen utbildats under en tid då helt andra förhållanden än i dag rådde på lärarnas arbetsmarknad. Värt att peka på i sammanhanget är också att 24 länsskolnämnder skall fatta beslut inom ramen för denna praxis. Även om mycket görs för att hålla nämnderna underrättade om vad som sker på B-avdragsområdet, är det oundvikligt att den ena nämnden ibland bifaller en ansökan som en annan nämnd skulle ha avslagit. För den enskilde läraren ter sig en sådan ordning svårbegriplig. Det finns även andra ting som inte är helt tillfredsställande i fråga om B-avdragen för studier.

Redan under den förra regeringens tid gjordes försök att få till stånd

*Om vidgad rätt
till ledighet med B-
avdrag för lärare*

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om vidgad rätt
till ledighet med B-
avdrag för lärare*

förhandlingar för att om möjligt åstadkomma en modernisering av praxis och gällande beslutsordning. Förhandlingar inleddes också men avslutades utan resultat. En bidragande orsak härtill torde ha varit den kommande medbestämmandelagen och dess möjligheter till separata avtal i bl. a. utbildningsfrågor.

Sedermera har under den nuvarande regeringens tid ytterligare försök gjorts att få till stånd vissa förändringar i fråga om möjligheterna att bevilja B-avdrag för studier. Inte heller dessa strävanden, som initierats av regeringen och som förts fram till personalorganisationerna av SÖ, har lett till resultat.

Inom utbildnings- och budgetdepartementen har nu riktlinjer för ett nytt försök att bryta dödläget skisserats. Det är ännu för tidigt att uttala sig med större bestämdhet om utsikterna till framgång i det nya försöket – bl. a. måste ytterligare kontakter tas med SÖ.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mogård för det långa och uttömmande svar som jag har fått på min fråga. Här gavs i sanning många förklaringar som gör att jag nu förstår mycket av det, som lärarna kanske tycker, ibland konstiga förfarandet.

Frågan föranleddes av att lärare som undervisar invandrabarn i svenska som främmande språk inte kan få tjänstledighet med B-avdrag för studier i detta ämne. Undervisningen i svenska för invandrabarn bedrivs nu oftast som svensk första språkundervisning, eftersom lärarna inte har någon annan utbildning.

I verkligheten är det fråga om ett nytt ämne, som har helt andra mål och en annan inlärningsmetodik än traditionell svenskundervisning. Eleverna har dessutom olika förstaspråk, förkunskaper och kulturell bakgrund. Många lärare bedriver denna undervisning. Vecka 4 år 1977 fanns det 2 920 sådana lärare. 88 % av dessa hade någon form av lärarutbildning, men endast 6 % hade utbildning i svenska som främmande språk. Undervisningen blir naturligtvis lidande, och lärarna känner sin otillräcklighet.

Jag är medveten om, vilket statsrådet Mogård säger i sitt svar, att ledighet med B-avdrag för studier är en förhandlingsfråga och att när det gäller lärare vederbörande länskolnämnd anses vara arbetsgivare.

Som jag förstår av statsrådets svar beviljades tjänstledighet tidigare efter en viss utvecklad praxis inom varje nämnd. Göteborg t. ex. har tidigare beviljat partiell tjänstledighet för studier av detta slag. En ämneslärare och en mellanstadielärare har beviljats sådan tjänstledighet inom andra länskolnämnder. Men enligt av SÖ ganska sent fastslagna anvisningar kan tydligen sådan tjänstledighet inte längre beviljas, vilket upprört många av lärarna.

En lågstadielärare i ett annat distrikt ville fullfölja sina kvällsstudier med en 20-poängskurs vid universitetet men vägrades detta – enbart studier i pedagogik kunde ge henne B-avdrag.

Statsrådet Mogård säger också att nuvarande praxis inte ändrats väsentligt sedan 1966. Jag förstår varför. År 1966 hade man inte så stort behov av lärare i

svenska som nybörjarspråk. Jag tycker att det är mycket viktigt att man nu ser över detta och att man får en annan praxis.

Jag måste säga att de sista styckena i statsrådets svar är för mig mycket positiva, och jag kan ingenting annat än önska och hoppas att det dödläge, som tydligen råder inom både utbildningsdepartementet och budgetdepartementet, kan brytas och att man verkligen kan komma litet längre i förhandlingarna. Jag hoppas att man vid dessa förhandlingar särskilt uppmärksammar situationen för de lärare som undervisar invandrarbarn i svenska som främmande språk. Lärarnas problem är mycket stora. Ute på fältet är man helt enkelt förtvivlad över att inte kunna ge den kunskap och den utbildning som man hoppats på. Jag önskar inget annat än att förhandlingarna skall kunna slutföras i positiv riktning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om vidgad rätt till statsbidrag åt handikappade gymnasieelever

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Ove Karlssons* (s) den 2 maj anmälda fråga, 1977/78:444, till utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat utbildningsministern om han är beredd att medverka till att statsbidragsbestämmelserna för handikappade gymnasieelever utformas så att integrering i största möjliga utsträckning möjliggörs, och så att elever utan merkostnader för denne eller dennes familj kan undervisas i närmaste gymnasieskola. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Som jag tidigare redovisat för riksdagen (prop. 1977/78:100 bil. 12 s. 196–197) kommer en kommitté att tillkallas med uppgift att kartlägga och föreslå åtgärder för den fortsatta integrationen av handikappade elever i det allmänna skolväsendet. Kommittén bör överväga på vilket sätt och i vilka former integrationen i det allmänna skolväsendet kan utvecklas utifrån de skilda elevgruppernas behov. Kommitténs arbete kommer givetvis att behandla även frågan om handikappade gymnasieelevers situation. Direktiv för kommitténs arbete utarbetas f. n., och jag räknar med att kommittén inom kort skall kunna påbörja sitt arbete. Såvitt gäller statsbidrag för stödåtgärder i form av transporter, personell assistans och tekniska hjälpmedel prövas detta i det årliga budgetarbetet. I stor enighet har riksdagen under senare år beviljat medel för att möjliggöra en successiv utökning av statsbidraget för dessa ändamål.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Som jag framhållit i frågan, har under de senaste åren alltmer eftersträvat en integrering av handikappade elever med övriga skolelever. Den handi-

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om vidgad rätt
till statsbidrag åt
handikappade
gymnasieelever*

kappade eleven kan för att ha möjlighet att delta i skolundervisningen behöva stödåtgärder, t. ex. personell assistans och särskild transport. När statsbidraget inte är direkt riktat för att klara en elevs skolgång kan orimliga situationer uppkomma.

Det schablonbidrag på 2 kr. per grundskoleelev som kommunerna erhåller för personell assistans täcker inte kommunernas kostnader. Detta är ju också ett bidrag för grundskolan och då i första hand för personell assistans, transporter och tekniska hjälpmedel. Efter vad jag har kunnat förstå blir statsbidragsandelen ännu lägre för hjälpåtgärder åt gymnasieelever – förmodligen mindre än 10 % av kostnaden för hjälpåtgärderna. Elevens föräldrar kan då själva få bestrida orimligt stor del av kostnaderna för transporter och för personell assistans. Ett annat resultat kan bli att assistenten inte erhåller den ersättning som han rimligen borde ha. Det kan också bli så att transportkostnaderna får bestridas av föräldrarna. Bägge dessa förhållanden tycker jag är felaktiga.

Andra alternativ kan bli att en handikappad elev inte får möjligheter att gå i gymnasium, som ju är en frivillig skolform, eller att eleven hänvisas till riksgymnasium. För en handikappad elev som skaffat sig kamrater och för vilken föräldrarna betyder oerhört mycket måste det vara en klart negativ sak.

Jag anser att man bör eftersträva integrering mellan skilda elevkategorier och att handikappad elev, som har intellektuella förutsättningar för att genomgå gymnasial utbildning, också bör få göra det och då vid sitt hemgymnasium. Statsbidraget bör vara så utformat, att de merkostnader som åsamkas eleven också täcks av statsbidraget. Elevens möjligheter att få hjälpmedel och personell assistans får inte vara avhängiga av föräldrarnas ekonomiska förutsättningar eller kommunens vilja och möjligheter att klara situationen. Kommunens möjligheter kan ju också bero på hur många handikappade elever som finns i kommunen och som skall ha stödåtgärder. Det måste vara samhällets ansvar att klara den handikappade elevens situation, och då är det till syvende og sidst staten som måste ta ansvaret.

Det är, herr talman, bra att en kommitté tillsätts för att se på problemet. Men betydligt bättre hjälpåtgärder behöver vidtas för eleverna just nu, och det hjälper ju inte eleverna mycket att man tillsätter den här kommittén.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag vill understryka att också jag eftersträvar integration av handikappade elever såväl i grundskolan som i gymnasieskolan. Men jag vill inte medverka till halvdana lösningar. Jag vill inte vara med om att vi avsätter resurser som inte är tillräckliga för en fullgod integration utifrån den enskilda elevens behov. Det är därför jag tillsätter den här utredningen – den skall närmare klarlägga resursbehovet för olika grupper.

Avsikten är att om vi inte kan komma fram med tillräckliga resurser nu skall vi ärligt erkänna det och lägga upp ett uppbyggnadsprogram, så att vi i alla fall inte handlar på ett sådant sätt att de enskilda handikappade eleverna kommer i kläm.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för denna komplettering. Men det är ändå så att gymnasieskolan är frivillig, och således föreligger ingen skyldighet för kommunen att sätta in extra resurser. Då krävs det i dag att någon annan gör detta, och det borde vara staten. Krävs det då, som det står i författningen, tekniska stödåtgärder – i det innefattas också personell assistans och transporter – för att kunna ge eleverna en meningsfull utbildning i gymnasiet, kan det leda till att eleven av ekonomiska skäl hänvisas till riksgymnasium eller att orimliga kostnader uppstår för eleven och hans familj. Jag tycker det är angeläget att elev som kan delta i gymnasieutbildning, framför allt på hemorten, får möjligheter att göra det utan att ekonomiska svårigheter lägger hinder i vägen.

Gymnasial utbildning kan betyda mer för handikappad elev än för andra, och allt bör göras för att den handikappade eleven skall kunna leva tillsammans med sin familj.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om utbildningspolitiken

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels Åke Gillströms (s) den 13 april anmälda interpellation, 1977/78:159, dels Inga Lantz (vpk) den 21 april anmälda fråga, 1977/78:430, och anförde:

Herr talman! Åke Gillström har i en interpellation till mig riktat följande frågor:

1. Har regeringen några planer på att infria regeringsförklaringens löfte om mindre klasser?
2. Är statsrådet beredd att lämna utfästelser av sådan art att resurser avsedda för elever med skolsvårigheter också tillförsäkras dem?
3. Vilka åtgärder kommer att vidtas för att ge SIA-skolan den resurs i form av utbildade speciallärare som behövs?
4. Vilka slutsatser drar statsrådet Mogård av forskningsresultatet angående segregation i skolan och vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att ändra på rådande förhållanden?
5. Vilka initiativ ämnar statsrådet Mogård vidta för att elever med särskilda behov av stöd och stimulans skall få samma möjligheter till specialundervisning i gymnasieskolan som de tidigare haft i grundskolan?

Vidare har Inga Lantz frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att ändra fördelningen av skolans resurser på elever från olika socialgrupper.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

I interpellationen hävdas att regeringen inte tillför utbildningen utlovade resurser. Statsmakterna har emellertid sedan flera år tillbaka uttalat att i den mån ökade resurser kunde tillföras utbildningsområdet, skulle dessa avse i första hand förskolan och vuxenutbildningen, medan ungdomsskolan finge anses i huvudsak tillgodosedd. Varken SIA-utredningen eller SIA-proposi-

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Om utbildningspolitiken

*Om utbildningspo-
litiken*

tionen (1975/76:39) beräknade någon väsentlig utökning av grundskolans resurser. En grundtanke med SIA-reformen är att möjliggöra ett effektivare och bättre utnyttjande av de existerande resurserna genom ökad lokal beslutanderätt och friare resursanvändning.

Regeringen har i sin regeringsförklaring angett att när ytterligare resurser kan tillföras skolan, skall åtgärder för att minska skolornas och undervisningsgruppernas storlek prioriteras. Regeringen torde härvid ha stöd av en betydande opinion.

Bakgrunden till den av riksdagen 1976 och 1978 beslutade decentraliseringen inom grundskolan är ett starkt förtroende för kommunernas, rektorsområdenas och skolenheternas förmåga och vilja att ta hand om alla elever i skolan, i enlighet med av regeringen föreslagna och av riksdagen fastslagna mål och riktlinjer. Utbildningsutskottet uttalade i sitt betänkande 1975/76:30 följande: "— — — det bör vara möjligt att använda *en del* av en skolenhets eller ett rektorsområdes samlade förstärkningsresurser för att under ett läsår generellt minska klassernas och undervisningsgruppernas storlek, om det finns skäl för en sådan undervisningsanordning. Den återstående delen av skolenhetens förstärkningsresurser måste självfallet vara så stor att det blir möjligt att tillgodose de olika behov av insatser som elever med särskilda skolsvårigheter har." Jag finner inga skäl att föreslå riksdagen att, med ändring av sitt beslut, med särskilda bestämmelser reglera användningen av förstärkningsresursen.

Situationen i skolan är, som Åke Gillström anför, i många avseenden bekymmersam. SIA-utredningen tillkom som ett resultat av motioner från de nuvarande regeringspartierna, vilka påpekat att åtgärder måste vidtas för att förbättra arbetsmiljön i skolan. I SIA-reformen ingår en mera verklighetsförankrad läroplan, ett annorlunda arbetssätt i skolan, arbetsenheter och flexibla elevgrupperingar, möjligheter att anpassa tim- och kursplaner till den enskilde eleven. SIA-reformen, som införs den 1 juli 1978, torde medföra en avsevärt bättre situation för många elever, som i dag på grund av en alltför teoretisk undervisning och bristfällig träning i basfärdigheter vantrivs i skolan och avbryter skolgången.

Den flexibla elevgrupperingen tjänar till att åstadkomma en bättre individualisering. I gällande läroplan finns möjligheter att inom klassens ram tillämpa s. k. nivågruppering, dvs. att dela upp klassen "i grupper, som var för sig har en i förhållande till klassen i dess helhet mera enhetlig struktur" (Lgr 69 s. 56). Utbildningsutskottet uttalade i samband med SIA-beslutet: "Utskottet konstaterar liksom föredragande statsrådet att nivågruppering kan vara motiverad för att ge tillfälle till systematisk träning i därför lämpade delar av olika ämnen. Utskottet vill understryka vikten av att en sådan gruppering blir kortvarig och i vart fall inte överstiger en termin." Någon socialdemokratisk reservation avgavs ej beträffande denna punkt.

Segregation i boendet är självfallet av stor betydelse i detta sammanhang, och regeringen har på olika sätt sökt motverka en sådan utveckling. Ytterligare åtgärder övervägs.

På skolområdet innebär det nya statsbidraget för grundskolan att en

avsevärt större del av de totala resurserna nu kan fördelas inom kommunerna enligt de principer som gällt för den s. k. SÅS-resursen, dvs. att skolor och klasser med en koncentration av problem kan få större resurser än andra. Här tillkommer också länskolnämndens resurs, avsedd att ytterligare utjämna reella skillnader mellan olika skolors situation. Skolöverstyrelsen (SÖ) analyserar vidare nu statistiken över lärartillgången vid olika skolor och i olika kommuner. Åtgärder i syfte att tillförsäkra problemskolor en erfaren och stabil lärarkår kan därefter övervägas.

En avsikt med den friare resursanvändningen har bl. a. varit att ge kommunerna möjlighet att satsa en större del av statsbidraget på skolor i bostadsområden med t. ex. högre frekvens av sociala problem. Den omfördelning som Inga Lantz efterlyser i sin fråga blir alltså möjlig fr. o. m. höstterminen 1978. Allmän enighet har rått om att det är kommunerna själva som är bäst skickade att göra denna resursfördelning, varför något initiativ från min sida i syfte att införa en ökad statlig styrning inte är påkallad.

Beträffande speciallärarlinjen utökades utbildningen på gren 1 budgetåret 1976/77 med ca 50 %. Denna kapacitet har behållits oförändrad. I propositionen 1977/78:100 har jag föreslagit en utökning med 16 platser inom talpedagogutbildningen på gren 2, vidare ytterligare 6 platser på gren 2 för utbildning av lärare för utvecklingsstörda, blinda barn samt ytterligare 6 platser på gren 3:1 för utbildning av lärare för sjuka barn. Universitets- och högskoleämberget (UHÄ) har redovisat förslag till principer för urval av behöriga sökande så att kommuner med lågt antal specialpedagogiskt utbildade lärare tillgodoses. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

I fråga om Åke Gillströms femte fråga vill jag erinra om att riksdagen nyligen behandlat motionen 1977/78:1730 av Lennart Andersson m. fl. (s), vari bl. a. begärdes att uppkommen reservation under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet skulle få användas kommande budgetår för förstärkningsåtgärder i gymnasieskolan. Motionen avslogs med hänsyn till att en skrivelse från SÖ i samma syfte nu behandlas i regeringens kansli. Utbildningsutskottet förklarade sig inte ha någon erinran mot en sådan disposition.

Åke Gillström yppar i sin interpellation farhågor angående regeringens förmåga att hantera skolans problem. Jag vill därför lämna en kortfattad och översiktlig redovisning över vilka åtgärder på skolans område som vidtagits sedan regeringsskiftet.

Förslag har förelagts riksdagen om ett nytt statsbidragssystem för grundskolan. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslaget. Frågan om medinflytande i skolan har utretts, och förslag har framlagts i två promemorior som nu remissbehandlas. Förslag om föreningsmedverkan i skolan och ledighet från arbete i samband härmed remissbehandlas likaledes f. n.

En fast organisation med lärarvikarier i grundskolan har införts fr. o. m. budgetåret 1977/78. Försöksverksamhet med förstärkt praktisk arbetslivsorientering pågår i vissa kommuner under en treårsperiod. Lokala planeringsråd för samverkan mellan skola och arbetsliv har inrättats i alla

kommuner och regionala sådana i storstads länen.

Skolledningen i grundskolan har förstärkts genom en förändrad poängberäkning och en sänkning av skolledarnas undervisningsskyldighet. Förslag har vidare lämnats till riksdagen om att fr. o. m. den 1 juli 1979 rektors- och studierektorstjänster skall inrättas med utgångspunkt i den totala omfattningspoängen för grundskolan i en kommun. Även detta kommer att innebära en förstärkning och vidare medföra att kommunerna får fritt planera sin skolledarorganisation.

De handikappade, särskilt de multihandikappade, elevernas behov har särskilt uppmärksammats. Specialskolans organisation för undervisning av utvecklingsstörda barn och ungdomar som är syn-, hörsel- eller talskadade har förstärkts. Vidare byggs förskolekonsulentorganisationen ut.

Statens institut för läromedelsinformation (SIL) skall fr. o. m. läsåret 1978/79 informera om samtliga läromedel för grundskolan med undantag av film och videogram. SIL har vidare fr. o. m. 1 juli 1977 ansvaret för information om läromedel för invandrare. Denna information utvidgas budgetåret 1978/79.

Inom gymnasieskolan har ett antal nya utbildningsvägar på försök inrättats, såsom kombination av gymnasiestudier och elitidrott, sportteknisk gren av den fordonstekniska linjen samt högre specialkurser i musik. Kommande läsår kommer försöksverksamhet till stånd med reviderad vårdutbildning och drift- och underhållsteknisk linje. Vidare införs yrkesutbildning av dansare.

Jag har i propositionen 1977/78:100 ingående redogjort för elevutvecklingen i ungdomsskolan och de problem som ökade ungdomsskullar i gymnasieskolan medför. Inom SÖ och utbildningsdepartementet pågår ett intensivt arbete för att bemästra situationen, ett arbete som den förra regeringen borde ha inlett för flera år sedan.

Frekvensen av sökande till olika utbildningar inom gymnasieskolan bereder vissa problem. Den i förhållande till tidigare låga tillströmningen till viss naturvetenskaplig och teknisk utbildning har länge uppmärksammats. För att komplettera och samordna det arbete som pågår på många skilda håll har en arbetsgrupp tillsatts inom utbildningsdepartementet med uppgift att ta initiativ till kortsiktiga åtgärder på alla utbildningsnivåer.

Regeringen har fr. o. m. vårterminen 1977 inrättat korta yrkesinriktade kurser med 5 500 årselevplatser; på detta sätt har ca 35 000 ungdomar nåtts. I den nyligen framlagda propositionen om ökade insatser mot ungdomsarbetslösheten har föreslagits en försöksverksamhet i tio kommuner med yrkesutbildning, där studier och praktiskt arbete varvas.

De begränsade resurserna för skolbyggnadsinvesteringar har föranlett en ändring av prövningen av behovet. Byggnadsobjekten prövas riksövergripande, och prioritering sker i första hand av objekt där alternativa lokaler saknas och för gymnasieskolan av objekt som medför en väsentligt utökad kapacitet, särskilt för yrkesinriktade utbildningsvägar.

Jag vill också kortfattat nämna något om de utredningar Åke Gillström i sin interpellation refererar till.

Utredningen angående integration av handikappade i skolan har till uppgift att belysa skilda elevgruppers behov och kraven på ekonomiska och personella resurser för en för den enskilde eleven gynnsam integration, i syfte att ge de för integrationsbesluten ansvariga ett fullgott beslutsunderlag.

Utredningen om elevvårdens organisation och arbetssätt syftar till att få till stånd ett effektivare utnyttjande av de tillgängliga elevvårdsresurserna och göra det möjligt för kommunerna att bättre än nu kunna avgöra vilken elevrådspersonal olika skolor behöver.

Översynen av forsknings- och utvecklingsarbetet på skolans område har som en av sina huvuduppgifter att effektivisera spridningen till alla i skolans vardag verksamma av forsknings- och utvecklingsresultat på skilda nivåer. Bristerna är i dag här betydande. Den arbetsgrupp bestående av i skolan aktiva skolledare, lärare, elever och föräldrar som jag har tillsatt har fått den svåra uppgiften att försöka konkretisera de normer och värderingar som vi i detta samhälle är eniga om och som återfinns i grundskolans läroplan.

De problem som dessa utredningar avses behandla är aktuella i skolans verklighet och bör snarast angripas med konkreta åtgärder. Att besluta härom utan föregående utredning torde inte överensstämja med hittillsvarande praxis i arbetet inom regeringens kansli.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skyttar ett ambitiöst arbete bakom Britt Mogårds svar på min ganska omfattande interpellation. Jag är givetvis tacksam för detta men tycker nog att ambitionen fått en sned fördelning: svaret berättar ganska utförligt om vad som gjorts på utbildningsområdet, och då frestas Britt Mogård också att ta åt sig äran av både påbörjade och beslutade förändringar under den socialdemokratiska regeringen. Och det är ingen dålig del av svaret, vilket givetvis också interpellanten tycker. Däremot är det mycket litet, ja, ingenting preciserat om vad jag verkligen avsett att få svar på, trots att jag också lämnat en ganska utförlig bakgrund till mina fem frågor.

Alla fem frågorna var framåtsyftande. Jag ville få kännedom om vad statsrådet hade för planer för olika områden med hänsyn till olika svårigheter – regeringens visioner så att säga. Fru Mogård har ju den 8 maj inför Lärarnas riksförbund talat om att "visionerna är nödvändiga för att utveckla skolan i rätt riktning". Men det tycks bara gälla i högtidstal vid kongresser. Jag kan inte tolka bristen på framförhållning på annat sätt än att regeringens planering inte går längre än till september nästa år. Det är ändå en positiv tolkning. För vore jag riktigt negativ, skulle jag tolka bristen på egna funderingar för framtiden som ett utslag av den konservatism som alltid präglat högerpolitik på skolområdet. Eftersom jag vet att Britt Mogård alltsedan sina insatser i SIA-utredningen skolpolitiskt placerar sig till vänster om sin partiledare, så skall jag dock inte tolka svaren så. Men med en närmaste rådgivare som sitter kilometervis till höger om partiledaren är det inte så alldeles säkert att det går

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

att vidmakthålla SIA-fasaden. Fast nog bör det ha varit välgörande för en skolminister att ha suttit med alla de progressiva människorna i SIA-grupperna under utredningsarbetet. Låt intrycken också slå igenom i praktiskt handlande!

Så till svaren på de fem frågorna. Statsrådet hävdar att i den mån ökade resurser kunde tillföras utbildningsområdet skulle dessa avse i första hand förskolan och vuxenutbildningen. Det är väl därför man räknar upp studiecirkelbidraget med bara 8,7 % och prioriteringarna för kortutbildade, handikappade och invandrare med bara 6,6 %, medan inflationen låg på 13 %? Det är väl också därför som regeringen ville sätta ett tak för studiecirkelverksamheten, så att ökningen av antalet studietimmar skulle begränsas till 2 %. Det är hittills första gången en sådan begränsning föreslås av en regering sedan anslaget kom 1947. Som tur är för vuxenutbildningen, gav riksdagen regeringen bakläxa på den punkten.

Det är väl för att satsa på vuxenutbildningen som man också förvägrar alfabetiseringsundervisningen ett par miljoner eller vägrar föreslå att KOMVUX får ingå i skolhälsovården. Det är väl för att satsa på vuxenundervisningen som man inte heller varit beredd att ge statsbidrag till lokaler och utrustning för denna undervisning. Även på den punkten har riksdagen nu beställt en utredning för att hjälpa regeringen med prioriteringen.

När statsrådet Mogård dessutom påstår: "Regeringen har i sin regeringsförklaring angett att när ytterligare resurser kan tillföras skolan, skall åtgärder för att minska skolornas och undervisningsgruppernas storlek prioriteras", så handskas hon vårdslöst med sanningen. I deklarationen står det:

"Reformpolitiken på skolans område förs vidare. Den skall syfta till en god utbildning anpassad till elevernas skiftande anlag och intressen. Små skolenheter och mindre klasser eftersträvas."

Denna passus om mindre klasser tillkom naturligtvis för att locka lärare tro att en borgerlig regering är något att "hålla i handen". Hela lärarkåren känner sig nu mer eller mindre lurad. Det kan man bl. a. läsa om i Lärartidningen, där ledarrubriken apropå budgetpropositionen är: "Dagtingade med regeringsdeklarationen." Ledarskribenten konstaterar att i den första borgerliga budgeten blev det "bara en deklaration, där statsrådet Mogård deklarerade att hon räknade med en konsekvent strävan mot mindre skolenheter och mindre undervisningsgrupper. Några resurser att genomföra detta fanns dock inte. I regeringens andra budget", skriver tidningen vidare, "har man fjärrat sig ytterligare från regeringsdeklarationens innehåll vad gäller mindre elevgrupper eller klasser. De starka önskemålen om mindre klasser kommer sålunda inte att kunna mötas med generella åtgärder av typ sänkta delningstal, deklarerar nu statsrådet Mogård."

I Skolvärlden nr 30/1976 har statsrådet tvingats gå ännu längre och erkänna: "Observera att skrivningen mindre klasser är felaktig." Detta är ett mycket modigt erkännande och överglänser klart dagens försök att miss-handla sanningen i interpellationssvaret. Jag kan följaktligen bara tolka svaret på fråga 1 som en bekräftelse på att regeringen inte har några som helst planer på att infria löftet om mindre klasser. Det hade varit klädsamt att säga

det rent ut och inte linda in det som en del av regeringens dåliga affärer.

Min andra fråga, om statsrådet var beredd att lämna utfästelser av sådan art, att resurser avsedda för elever med skolsvårigheter också tillförsäkras dessa, föranleddes av oroande uttalanden om att skolans satsning på begåvningarna är för dålig. Inte med ett ord nämner statsrådet något om dessa i sitt svar – inte en stavelse om att förstärkningsresursen i första hand skall gå till elever med skolsvårigheter, inte ett enda lugnande besked på denna punkt till alla de specialundervisningens företrädare, som oroas inför tendenser till att använda specialundervisningen som en resurs att jämnt fördela för mindre klasser. Statsrådet hänvisar visserligen till utskottets skrivning, där det betonas att bara *en del* av förstärkningsresursen får användas för detta. Här hade verkligen ett varningens statsrådsfinger varit på sin plats till skydd för de svaga i skolan. Jag tror att statsrådet Mogård tillhör de moderater som gärna talar för de svagare i skolan. I varje fall gör statsrådet det i anföranden inför olika auditorier. Däremot finns det inte ett ord om specialundervisning i moderaternas utbildningsprogram inför valet 1976 (stencil 1976-01-20), så det kan ju vara bara en tillfällighet att man i statsrådets manus ibland finner sådana inslag.

Jag delar statsrådets uppfattning att kommunerna är bäst skickade att fördela resurserna. Men visar man på den punkten förtroende för kommunerna, så bör man väl rimligtvis göra det också på andra punkter. När det gäller tillsättning av lärare t. ex. gäller inte förtroendet. På den punkten är tråkigt nog båda utbildningsministrarna rörande eniga, enligt artiklar i Skolvärlden. Vadan denna kluvenhet?

Statsrådet menar också att SIA-reformen, som införs den 1 juli i år, kommer att vara bra för svaga elever. Det vore förmodligen ett heltäckande svar *om det vore så att vi jingje en SIA-skola den 1 juli*. Vad vi får är ett förändrat statsbidrag, som torde innebära smärre förändringar i detta avseende. Hade lärarna genom regeringens tillskyndan fått ett arbetstidsavtal, i stället för att i uttalanden av regeringens rådgivare inte ges plats i framtidens skola, och hade nya läroplanen också börjat den 1 juli, så kanske Britt Mogård fått rätt. Hade regeringen dessutom inte dragit in statsbidraget till den allmänna fritidsverksamheten, dvs. föreningarnas verksamhet i anslutning till den samlade skoldagen, så hade fru Mogårds tips ännu säkrare gått in. Men som det utvecklats under det gångna året lär det dröja två tre år till, innan vi får en verklig SIA-skola. Och då förutsätts förmodligen dessutom en ny regering.

När statsrådet däremot är snabb nog att plocka fram den s. k. nivågrupperingen som ett medel för de svaga, använder hon ett uttalande av utbildningsutskottet, tillkommet som en kompromiss i jämviktsriksdagen. I vilket syfte gör statsrådet så långtgående tolkningar av begreppet nivågruppering? Är det inte dags att kasta förhoppningarna om återinförandet av det linjedelade högstadiet, som Visbykompromissen tog bort? Det är emellertid anmärkningsvärt att nivågrupperingen i svaret kopplas till segregationen i skolan, som jag i interpellationen ganska ingående belyst med forskningsresultat under senare tid. Enligt statsrådet har regeringen på olika sätt sökt

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

motverka en sådan utveckling. Dessutom övervägs ytterligare åtgärder. Min nyfikenhet vet inga gränser: Vad är det regeringen gjort och vad övervägs ytterligare? Det var ju det fråga 4 egentligen gällde! Och därför skulle jag gärna vilja veta också vilka åtgärder regeringen överväger "för att ge problemskolor en erfaren och stabil lärarkår". Det borde också ha ingått i svaret om det är piskan eller moroten eller – för att uttrycka sig konservativpedagogiskt – rottingen eller guldstjärnor som blir regeringen Fälldins radikalmedel.

När det gäller den enorma bristen på speciallärare medger statsrådet att utbildningskapaciteten hållits oförändrad. Sedan den socialdemokratiska regeringen från 1976/77 ökade kapaciteten med 50 % har den borgerliga regeringen inte föreslagit någon ökning, 20 % behöriga är skäligen skralt. Till statsrådets förtjänst vill jag dock nämna att hon enligt budgetpropositionen avser föreslå generösare bestämmelser för inrättande av ordinarie tjänster som speciallärare. När kommer detta förslag? Nu meddelar hon också att en viss form av styrning av speciallärare skall göras till kommuner som har mycket få eller inga sådana. Det skall tydligtvis ske via urvalet bland sökande till utbildning. Inte heller när detta skall ske ger hon besked om. Kommer manne de två förslagen i ett sammanhang – eftersom en ökning av antalet ordinarie tjänster väl också måste följas av ökad utbildningskapacitet?

Det allra tunnaste svaret får jag emellertid på fråga 5, som gäller specialundervisningen i gymnasieskolan. Det är visserligen bra att Britt Mogård hänvisar till socialdemokratiska motioner, i det här fallet gällande en uppkommen reservation under anslaget SÅS-medel. Men kan verkligen ett statsråd känna sig nöjd med ett sådant svar? Ingen torde sväva i okunnighet om att alltför många elever har enorma svårigheter i gymnasieskolan. Utslagningen ligger på 8 % och är speciellt hög på de yrkesinriktade linjerna. Många av dessa elever har i grundskolan fått specialundervisning och känt denna som ett stöd för sina studier. På gymnasieskolan får de ingen eller mycket litet specialundervisning. Det vet Britt Mogård men har inga åsikter om detta annat än att det pågår ett arbete i kanslihuset för att lösgöra en liten pott pengar, som blivit över av SÅS-medel. Hur ointresserad får egentligen ett statsråd vara? Menar verkligen Britt Mogård att hon inte har för avsikt att vidta några som helst åtgärder för att hjälpa elever med svårigheter i gymnasieskolan till rätta?

Det här är en mycket allvarlig fråga, och den hänger ihop bl. a. med att gymnasieskolan saknar tradition när det gäller elever med särskilt behov av stöd och stimulans. T. o. m. Britt Mogård måste veta att de möjligheter som skolförordningen erbjuder i 8 kap. 40–47 §§ inte är i pakt med tiden och, vad värre är, inte utnyttjas i den utsträckning som är möjligt. Det senare beror till en del på kommunerna men till största delen på utbildningsdepartementet och SÖ, som inte tar itu med detta. Säg bara inte att man lutar på kommunerna, för det sägs ju bara när det passar statsrådet, som jag tidigare sagt. Och varför använder man inte stöd- och specialundervisningen inom gymnasieskolan? Jo, enligt gymnasieinspektörerna beror det på:

1. formellt krångliga stadgeanvisningar

2. schematekniska svårigheter

3. brist på lämplig personal

Punkterna 1 och 3 är som gjorda för ett utbildningsdepartement som i flera frågor mer och mer tycks vilja ta över SÖ-arbete. SÖ har f. ö. just färdigställt en promemoria om detta, så börja gärna med en beställning! Klaras dessa båda punkter ut centralt, är jag övertygad om att de schematekniska svårigheterna löser sig ute i kommunerna. Jag vill bara påminna om vad som hände i grundskolan, när kommunerna fick upp ögonen för specialundervisningens möjligheter där. Men gör något, och börja inte med att hänvisa till gymnasieutredningen! Förändringarna behövs omedelbart. Rätta åtminstone till bestämmelserna, så att kommunerna i första hand uppmanas att satsa på integration av elever med svårigheter i vanlig undervisning! Som det nu är uppmanas inrättande av specialklasser. När statsrådets svar på denna ganska enkla fråga är så torftigt trots ett verkligt omfattande beslutsunderlag, är det väl knappast att förundra sig över att jag i interpellationen hyser farhågor angående regeringens förmåga att hantera skolans problem.

Givetvis är det för att dölja denna oförmåga som Britt Mogård tillsätter en mängd utredningar. Det är ett beprövat sätt att förhåla reformer och passar givetvis utomordentligt väl in i moderaternas utbildningspolitik.

”Vad göras skall är allaredan gjort. I herredagsmän, reser icke så fort!” skulle man kunna säga, därest vi inte hade ett kvinnligt statsråd. Och det värsta är att hon själv har varit med och gjort en del av detta i SIA-utredningen, som f. ö. till övervägande del inte alls tillkom som resultat av motioner från de nuvarande regeringspartierna. Redan under andra halvan av 1960-talet var många av specialundervisningens företrädare personligen och skriftligen i kontakt med dåvarande utbildningsministern för att för första gången få en översyn gjord av specialundervisningens roll i grundskolan. Läser man direktiven skall man också finna att de till största delen riktar sitt intresse mot gruppen elever med skolsvårigheter. Om det samtidigt kom en eller annan borgerlig motion, så kanske det påskyndade utredningen. Av svaren på frågorna i dag förstår man kanske att intresset från de borgerligas sida var större då än i dag.

Så till utredningarna. Utmärkande för dem alla är att de tar väldigt lång tid att starta. Redan den 30 mars fick Britt Mogård bemyndigande att utreda elevvården. Ännu i dag finns inga direktiv och ingen kommitté. De frågor som skall tas upp är helt kommunala och borde snarast göras av Kommunförbundet. Eller avser Britt Mogård att börja ge statsbidrag för denna hittills helt kommunala verksamhet? SÖ har redan undersökt skoluratorernas och skolpsykologernas roller, har en mängd syo-rapporter och arbetar, enligt ett tidigare interpellationssvar jag fått av statsrådet, med uppföljning och rekommendationer till skolhälsovårdsbeslutet. Det gäller egentligen bara att sy ihop allt detta i stället för att fortsätta utreda. Vad samarbetsfrågorna mellan alla berörda av barn- och ungdomsfrågor inom kommunerna beträffar finns utredningen klar: SIA-betänkandet s. 805–825. Kommunförbundet har dessutom många fina synpunkter på detta. Den här utredningen aviserade Britt Mogård i mitten av mars inför Sveriges psykologers förening. Har vi råd.

med både tid och pengar, att låta statsrådet avisera en ny utredning så fort hon deltar i några av personalkategoriernas konferenser eller kongresser?

Vad det gäller utredningen angående integration av handikappade i skolan – Ove Karlsson har just fått svar på en fråga om detta – så är den säkerligen befogad. Tyvärr måste emellertid sägas att forskningen på detta känsliga område inte är till fyllest, vilket också pedagogiska nämnden konstaterar i sin senaste verksamhetsberättelse. Det var den som ingen av utbildningsministerrarna hade tid att ta emot i höstas, så jag kan förstå om det inte funnits tid att läsa den heller. Tyvärr är det dessutom så att regeringen stoppat nya anslag till det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet därför att det skall utredas. Vad annars? Det betyder att de ca 12 % av FoU-anslaget, som bl. a går till forskning om integration av handikappade, blir naggat i kanten och skjutet på framtiden. Förhållning ger förhållning.

Vad avser då denna utredning? Jo, statsrådet framhåller att frågan om i vilken utsträckning lärarnas egna initiativ till försök och utveckling av nya arbetsmetoder främjas av den nuvarande uppläggnings av FoU-verksamheten skall utredas. Detta visar att statsrådet inte vet något om de pedagogiska utvecklingsblocken i ett tiotal kommuner och inte heller något om hur projekt läggs ut i skolor f. ö. Jag vill föreslå att departementets ledning gör ett besök i några av dessa utvecklingsblock eller i andra kommuner där projekt finns. Då kommer den också att begripa att vad som göras skall redan är gjort.

Vad slutligen utredningen om normer och värderingar beträffar så kan det aldrig skada att diskussion om dessa kommer till stånd. Redan 1966 tyckte skolöverstyrelsen detsamma och gjorde en liknande utredning om arbets-trivseln i skolan, vilken gick ut som en central broschyr och blev utskälld efter alla konstens regler. Varför? Jo, därför att normer och värderingar aldrig kan fastläggas centralt utan är en uppgift för människorna på fältet. På den här punkten borde Britt Mogård verkligen lita på kommunerna.

Ytterligheterna berör f. ö. varandra. Jag har uppmärksammat att också Kina nu skall satsa mera på ordning och reda i skolan. Har man möjligen nåtts av Britt Mogårds propåer? Samband måste finnas för samtidigt har kungjorts att statsrådet Mogård skall åka till Kina i dagarna. Männe som expert?

Herr talman! Sammanfattningsvis torde många beslut på utbildningsområdet gå att fatta med föreliggande beslutsunderlag från tidigare utredningar, om det är en viljekraftig regering. Jag är inte så övertygad om att inte propositioner lagts fram av den sittande regeringen grundade på avsevärt sämre beslutsunderlag utan att det på något sätt brutit den praxis statsrådet till sist talar om. På utbildningsområdet finns just nu mycket att göra. Gör det i stället för att utreda!

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Departementet har begått ett fel, för jag har faktiskt inte förrän för fem minuter sedan fått reda på att min fråga kopplats samman med en interpellation. Jag har inte fått ta del av det svar där min fråga är besvarad tillsammans med Åke Gillströms interpellation och har alltså inte förberett

mig för en interpellationsdebatt. Jag tycker att man måste ha möjlighet att förbereda sig när departementet omvandlar en frågedebatt till en interpellationsdebatt. Debatten från min sida blir nu improviserad, och jag beklagar mycket denna departementets miss.

Jag tackar emellertid för svaret, även om det kom på fel sätt. Det är inte första gången jag frågar fru Mogård vad hon tänker göra åt utslagningen i skolan.

För någon tid sedan kom ytterligare ett bevis på hur starkt sambandet är mellan hur olika elever lyckas i skolan och föräldrarnas sociala och ekonomiska bakgrund, nämligen i rapporten Segregation och särbehandling i grundskolan, som gjorts vid Lunds universitet. Tidigare har liknande undersökningar och rapporter dokumenterat den sociala utslagning som sker i skolan och som vpk i många år talat om och varnat för. Så har skett t. ex. i SÖ:s undersökning Vem slutar efter grundskolan. Där visas att föräldrarnas utbildningsbakgrund till stor del styr i vilken utsträckning elever studerar vidare i gymnasiet. Denna rapport visar också att studiebenägenheten är mycket större hos ungdomar med välutbildade föräldrar och att den varierar med fädernas yrken. Detta är ett alldeles orimligt förhållande och visar att vi har en mycket ojämlig skola i dag.

I en annan rapport från skolöverstyrelsen, som heter Lågt betyg i 9:an, visas att elever med lågutbildade föräldrar får låga betyg och att elever med låga betyg i mycket mindre utsträckning läser vidare i gymnasiet. Ju lägre betyg man har desto vanligare är det att man förvärvsarbetar efter grundskolan eller att man – som situationen nu är på arbetsmarknaden – är arbetslös. Det visas också i den här rapporten att ju lägre betyg man har desto vanligare är det att man blir arbetslös. Föräldrarnas inkomststorlek har också samband med hur elever lyckas eller misslyckas i skolan. Jag tycker att dessa utredningar på ett skrämmande sätt visar hur felaktig skola och skolpolitik vi har här i landet i dag.

I undersökningen Segregation och särbehandling i grundskolan visas hur elever från s. k. högre socialgrupp i förhållande till sina behov får mer del av resurserna än barn från lägre socialgrupper. De kan alltså utnyttja de resurser som finns på ett mycket bättre sätt än barn från mindre bemedlade hem. Vissa elever har klart sämre utgångsläge under hela skoltiden, och detta sätter spår även efter skolgången. Skolan behandlar barn från olika sociala skikt olika, orättvist och ojämnt. I undersökningen visas också hur starkt segregerad skolan är med tanke på olika bostadsområden. Det är i och för sig inget nytt att barn som bor i villor i t. ex. Djursholm eller Lidingö klarar sig bättre än barn som bor i flerfamiljshus i t. ex. Botkyrka eller Huddinge.

Det heter i rapporten att flertalet arbetarbarn går i klasser där det finns få eller inga alls barn från socialgrupp 1 och att flertalet barn från socialgrupp 1 och 2 har få klasskamrater från arbetarhem. Det är alltså en strikt uppdelning när det gäller status på klasserna i vår skola.

Jag har frågat fru Mogård vad hon tänker göra för att motverka den utslagning och den segregation som finns i den svenska skolan. Som vanligt kan man konstatera att det inte föreslås några åtgärder som kommer att

*Om utbildningspo-
litiken*

förbättra den situation vi har på skolområdet. Tvärtom kan man befara, med den politiska inriktning som fru Mogård företräder, att vi får en förvärrad skolsituation.

Det heter i svaret på s. 2: "I SIA-reformen ingår en mera verklighetsförankrad läroplan, ett annorlunda arbetssätt i skolan, arbetsenheter och flexibla elevgrupperingar." Jag vet inte vad det är som gör att fru Mogård kan skriva och tro så här. Det har faktiskt inte fattats beslut om några konkreta ändringar i det praktiska skolarbetet. Det blir alltså inte, som det står i svaret, en avsevärt bättre situation för många elever.

Sedan har man från regeringens sida fört fram tanken på flexibla elevgrupperingar. Man skall alltså ha en individualisering igen, och vi är tillbaka i den gamla skolan, där man ännu mer än i den nuvarande sorterar ut elever. Man får en ny elitkola, och det är i och för sig helt i linje med moderaternas politik i andra sammanhang. Jag tror att det här är ett sätt att få ytterligare utslagning i skolan av de elever som redan i dag har det väldigt arbetsamt.

Sedan kom fru Mogård i svaret in på segregationen i boendet. Skolan hänger samman med andra förhållanden i samhället, arbetsmarknadspolitik, bostadspolitik m. m., och det sägs i svaret att segregationen i boendet självfallet har stor betydelse i det här sammanhanget. Det måste man verkligen hålla med om. Vidare sägs det att regeringen på olika sätt har sökt motverka en sådan utveckling. Med vilka åtgärder? Är det med att satsa på en småhusproduktion som ligger på ca 75 % av nyproduktionen, eller vad är det för åtgärder som totalt har gått förbi i alla fall mig?

Sedan tror fru Mogård att det nya systemet för statsbidrag till grundskolan skall lösa skolans problem. Man skall tillämpa en friare resursanvändning för att kommunerna skall kunna satsa mer av resurserna på de skolor där det finns problem. Men i kommuner där man har nästan bara problemområden, typ Botkyrka och Huddinge, är inte de åtgärderna tillräckliga. Det räcker inte att låta kommunerna fördela resurserna när det egentligen inte finns några resurser att fördela. Det är också klart utsagt att vi skall genomföra SIA-skolan utan några extra resurser. Det säger sig självt att med den ekonomiska situation som de flesta kommuner – framför allt de kommuner som har det allra jobbigast på det här området – befinner sig i är man väldigt långt ifrån den skönmålning regeringen gör i svaret, där det hävdas att SIA-skolan skall lösa alla problem. Det kan man inte påstå, eftersom det över huvud taget inte finns några pengar för att genomföra SIA-skolan.

Det framgår av svaret att fru Mogård inte är beredd att ta något initiativ i syfte att införa en ökad statlig styrning. Det skall vi självfallet inte ha! Jag håller helt med om att det är kommunerna som skall besluta om resursanvändningen, men de måste få ekonomiska möjligheter att göra den här resursfördelningen, och det får de inte. Det finns, menar jag, helt andra åtgärder som man måste vidta för att få stopp på den utslagning som sker i skolan förutom att kommunerna måste få ekonomiska möjligheter att genomföra SIA-skolan. Det behövs t. ex. en mycket högre lärariäthet, det behövs en annan arbetsform för lärarna, så att de kan arbeta i arbetslag. Vpk

menar att det skall vara obligatoriskt att lärare arbetar i arbetslag och att också annan personal ingår i dessa arbetslag.

Vi menar också att man måste minska undervisningsgruppernas storlek – det har ju varit ett av de borgerliga partiernas slagnummer att kräva minskade klasser. Vi menar att man måste förbereda sig för det genom att sänka delningstalet. Den saken debatterade vi för någon vecka sedan. Jag fick inget medhåll av fru Mogård när jag framförde vpk:s krav att man skulle sänka delningstalet så att man på sikt kan minska undervisningsgruppernas storlek.

Det måste också till en förstärkning av de pedagogiska åtgärderna i skolan. Det behövs ett annat innehåll i undervisningen. Det behövs en annan typ av undervisning, en mera forskningsinriktad skola där eleverna söker efter kunskap. Det behövs andra typer av läromedel. Det behövs varvad teori och praktik i skolan. Och det är nödvändigt – det har också den senaste debatten visat – att betygen tas bort. Vidare måste eleverna få mer att säga till om i skolan. Det krävs elevmedverkan på alla nivåer och från det man börjar skolan, en rejäl elevdemokrati där man planerar all undervisning tillsammans med eleverna. Det krävs också att man åstadkommer ett mer konkret samarbete mellan hem och skola och inte bara pratar om det. Det behövs resurser för att man skall klara det; det räcker absolut inte med ett fåtal dagar eller timmar, inte om man vill ha ett kontinuerligt samarbete mellan hem och skola. Det krävs också att man satsar på medverkan i skolarbetet från andra kategorier – jag tänker framför allt på kurators- och psykologmedverkan. På det området är förhållandena skrämmande. Det krävs speciella statsbidrag för att kommunerna skall klara det.

Det är sådana här åtgärder jag tror att man behöver vidta för att motverka utslagningen i skolan. Jag är mycket förvånad över svaret. De åtgärder som där aviseras kommer att förvärra utslagningen i skolan. Inte kan man stoppa den med en nivågruppering och med snålhet i anslagen! Det behövs helt enkelt en helt ny skolpolitik.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Britt Mogårds svar på Åke Gillströms interpellation inbjuder till en mera allmän skolpolitisk debatt. Jag vill först understryka vad Åke Gillström anförde, nämligen att dagens skola har mycket stora problem. Många elever får inte den utbildning de har rätt till. Ungdomar lämnar skolan utan de grundläggande kunskaper och färdigheter som behövs i vuxenlivet. Skolarbetet saknar alltför ofta den verklighetsanknytning vi önskar av den. "Meningslöst" är ett ganska vanligt omdöme om skolarbetet från eleverna. Det omdömet faller de också med tanke på det som skall komma efter skolan. Svårigheten att få jobb, att inte känna sig välkommen in i vuxenvärlden förstärker ungdomarnas oro. Det skapar likgiltighet, passivitet och betygshets. Många elever far direkt illa i skolan. De sociala skillnaderna mellan barnen förstärks i stället för att minska.

Att konstatera dessa brister utgör för socialdemokratin en utmaning att med kraft gå vidare med att förnya skolarbetet. I första hand bör den svenska

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

grundskolan nu börja utnyttja de möjligheter till förnyelse av skolans inre arbete som SIA-reformen lägger grunden för.

I det svar Britt Mogård lämnade på Åke Gillströms interpellation vill jag först kommentera ett par frågor som har med SIA-reformen att göra.

Inledningsvis vill jag påtala att historieber beskrivningen av vad som föranledde SIA-utredningen inte är korrekt. Om Britt Mogård går till riksdagshandlingarna skall hon finna att det 1970 fanns åtminstone en motion från socialdemokratiskt håll som önskade en utredning om skolans inre förhållanden, om de svaga elevernas situation och om kopplingen mellan skola och fritid, områden som sedan skulle bli centrala i direktiven till SIA-utredningen. För att nu använda ett politiskt bevingat ord: Jag kan "på rak arm" fastslå detta förhållande, eftersom mitt namn fanns under motionen.

Ytterligare ett tillrätaläggande. När Britt Mogård citerar vad utbildningsutskottet skrev om nivågruppering 1976 slutar stycket med en kommentar om att det inte fanns någon socialdemokratisk reservation. Nej, tacka för det. Dels instämde utskottet i uttalanden i den socialdemokratiska SIA-propositionen, till vilken jag hänvisar, dels hade utbildningsutskottet borgerlig minoritet 1976.

Allsidigt sammansatta klasser har varit en utgångspunkt i skolreformerna. Att indela eleverna efter deras begåvning eller studieresultat är i konflikt med målen för skolan.

Den vikt man lagt vid allsidigt sammansatta grupper har under skolans hela reformskede varit en vattendelare i debatten. Vi vet sedan gammalt att de borgerliga – och särskilt moderaterna – är intresserade av nivågruppering. Inom socialdemokratin däremot är vi avvisande till det. Vi fäster mycket stor vikt vid att elever med olika bakgrund, erfarenheter, förutsättningar och begåvning får arbeta tillsammans. Att inte skicka upp eleverna bör vara skolans sätt att visa att alla elever är olika som individer men ändå har samma människovärde.

Det går inte att dra några fixa gränser för vad som är nivågruppering. Detta visas t. ex. genom Britt Mogårds försök att tänja 1976 års riksdagsbeslut och gällande läroplan till oigenkännlighet. Det verkar nu som om det skulle vara fritt fram för differentiering och s. k. homogena grupper.

Jag motsätter mig på det bestämdaste denna tolkning. Det skulle betyda en återgång till parallellskolan, fast något mer undanskynd. Jag hoppas att medvetenheten om skolans mål är så stor bland dem som lokalt har att fatta besluten om grupperingen av eleverna att moderaternas tolkning av nivågruppering inte får slå igenom.

När riksdagen för kort tid sedan beslutade om uppföljning av SIA-reformen önskade vi socialdemokrater få understruket att det viktigaste med det nya statsbidragssystemet var den *behovsriktade resursfördelningen* och särskilt att resurser måste avsättas för att kunna ge extra stöd och hjälp till svagare elever. Jag vill påminna om att SIA-utredningen tillkom särskilt för att möjliggöra bättre stöd till just dessa elever.

De borgerliga partierna och Britt Mogårds svar vänder sig inte mot den

behovsriktade resursfördelningen. Men det räcker inte att passivt acceptera den. Det krävs aktivt stöd till dem som lokalt skall besluta. Det krävs uppbackning för att våga göra bruk av rätten att fördela resurserna olika, dvs. ge mer till dem som har större problem genom att minska resurserna för dem som redan är rätt väl tillgodosedda. Resursfördelningen må sedan gälla elever, skolor eller rektorsområden.

Här slirar de borgerliga betänkligt genom att låtsas som om löftet om mindre klasser fortfarande står fast. Mindre klasser skulle innebära att de pengar som skall användas för extra hjälp till handikappade elever och andra specialinsatser äts upp av vad minskade klasstorlekar kostar. Den statsfinansiella utvecklingen under den borgerliga regeringens ledning talar inte precis för att skolan under överskådlig tid kan tillföras stora nya resurser.

Självfallet menar också vi socialdemokrater att det vore önskvärt att minska antalet elever per lärare i skolan. Men vi har alltid när denna debatt kommit upp pekat på de enorma kostnaderna. Kostnadskonsekvenserna har aldrig besvärat de borgerliga förrän de begåvats med regeringsansvaret. Då visade det sig att allt detta tal var bara fagert tal.

De som uppfattar de borgerligas tal om mindre skolor och mindre klasser som löften måste ha blivit djupt besvikna. Men kanske har det gått så långt att allmänheten numera inte tar sådant fagert tal på allvar och därför inte heller blir besviken när löfterna inte uppfylls. Jag har svårt att tolka tystnaden kring skollöfterna på annat sätt än att skolopinionen, som annars brukar vara ganska högljudd, gör en sådan bedömning.

Jag vill uppmana Britt Mogård att erkänna verkligheten och i stället ge ett aktivt stöd till den behovsriktade resursanvändningen.

Under åren i opposition har de borgerliga ofta riktat stark kritik mot den svenska skolan. Nu har det gått snart två år med de borgerliga vid regeringsmakten.

Vilka förändringar av skolan har den borgerliga regeringen genomfört nu när de har chansen och har egen majoritet i riksdagen? Britt Mogård består oss i sitt interpellationssvar med "en översiktlig redovisning över vilka åtgärder på skolans område som vidtagits sedan regeringsskiftet".

Eftersom den borgerliga skolpolitiken nu föreligger katalogiserad i Britt Mogårds svar finns det anledning att ägna den en detaljgenomgång.

Den borgerliga regeringens åtgärdslista inleds med sådant som är rena uppföljningsbeslut på grundval av den socialdemokratiska SIA-propositionen och riksdagsbeslutet 1976, bl. a. nytt statsbidragssystem, förstärkt praktisk arbetslivsorientering, samarbete mellan skola och arbetsliv, förstärkning av skolledarresurserna, lärarvikarier osv. De delar av SIA-reformen som regeringen inte önskat eller förmått fullfölja lämnar jag därhän i detta sammanhang. Vi vet ändå att det är mycket. Osäkerheten inför arbetet med SIA-reformens förverkligande är därför stor ute i kommunerna.

I svarets nästa stycke nämns åtgärder för handikappade elever. De åtgärderna är emellertid alla ett led i ett successivt utbyggnadsprogram som pågått sedan länge, långt före det att den borgerliga regeringen tillträdde.

Sedan framhålls i kommande stycke att läromedelsinformationen har

utökats. Här kommer alltså den borgerliga regeringens första egna regeringsinitiativ på Britt Mogårds lista.

Nästa merit uppges vara de nya utbildningar inom gymnasieskolan som har föreslagits. Det gäller elitidrott, musik, transportteknik och yrkesdans samt revidering av vårdutbildningen och den drifts- och underhållstekniska linjen. Liksom tidigare har regeringen brottats med problemen med rekryteringen till naturvetenskaplig och teknisk utbildning. Regeringen har vidare låtit inrätta korta yrkesinriktade kurser inom gymnasieskolan, dock på förslag av en arbetsgrupp som på sin tid arbetade under den socialdemokratiska regeringens ledning.

Slutligen anges att skolbyggnadsinvesteringarna har fått begränsade resurser, vilket har lett till en ändring av prövningen av behovet. Hur detta skall kunna tolkas till regeringens fördel har jag svårt att förstå. Men likväl är just detta någonting som upptas i Britt Mogårds lista.

Sedan är katalogen av åtgärder slut. Sammanfattningsvis bestod alltså den borgerliga regeringens egna initiativ – om man tar bort det som är rena fullföljningsbeslut av den socialdemokratiska politiken – av utvidgad läromedelsinformation, införande av transportteknisk gren, högre specialkurs i musik, utbildning i elitidrott och yrkesdans, revidering av vårdlinjen och den drifts- och underhållstekniska linjen samt begränsning av skolbyggnadsanslaget. Därtill fyra utredningar. Det är en bedövande handlingskraft, som måste komma att djupt imponera på den svenska allmänheten, särskilt med tanke på borgerlighetens intensiva kritik mot den svenska skolan.

Naturligtvis är vi socialdemokratiska skolpolitiker inte missnöjda med att regeringen har svårt att i handling driva igenom sin skolkonservativa politik. Men eftersom vi starkt upplever att skolan har åtskilliga brister är initiativlösheten oroväckande. Vi kan också konstatera hur regeringen i sin roll som opinionsbildare och pådrivare av skolutvecklingen hindrar eller passiviserar en progressiv förnyelse.

Det är alltså inte i första hand de hittills vidtagna åtgärderna som vi oroas över utan snarare att vi saknar politisk handling på skolans område.

Så mycket mer bullrar det då i de tal som hålls av skolministern eller av vissa av hennes moderata partibröder. Jag tröstar mig med det gamla ordstävets: Tomma tunnor skramlar mest.

Inom det socialdemokratiska partiet finns ett stort intresse för skolan. Vi vill liksom tidigare arbeta aktivt för att komma till rätta med bristerna. De näraliggande förändringar vi vill föra fram är:

1. Elever, klasser och skolor som har uppenbara problem måste ges mera resurser!

Detta är det centrala budskapet i SIA-reformen, men detta synsätt blir inte verklighet enbart genom riksdagsbeslut.

SIA-debatten har i hög grad kantrat över till andra frågor. Det finns därför anledning att understryka hur väsentligt det är att fördela resurserna så, att extra stöd ges till de resurssvaga. Detta är också ett viktigt led i arbetet på att förhindra en tidig utslagning av unga människor.

2. Den koppling mellan skola och fritid som SIA-reformen innebar måste

förverkligas!

Tyvärr är detta ett område som direkt motarbetas av regeringen.

Vi menar att fritiden har utomordentlig betydelse för barns och ungdomars utveckling. Denna insikt borde leda till en mer intensiv samverkan mellan skola och fritid, främst i form av meningsfull föreningsmedverkan. Ta alltså till vara ungdomarnas fritidsintressen i skolarbetet!

3. Förnyelse av skolans vardagsarbete måste stimuleras!

Så småningom kommer riksdagen att fatta beslut om förändringar i läroplanen för grundskolan. Men i avvaktan på dessa förändringar kan mycket av skolans inre arbete förnyas.

De positiva erfarenheterna av att tillämpa andra arbetssätt borde leda till efterföljd. Det gäller t. ex. arbetssätt som bygger på aktivitet och medansvar från elevernas sida, mer av verklighetsförankring och praktiska moment i skolarbetet samt en helt annan öppenhet mot samhället utanför skolan, inte minst mot arbetslivet.

Tendensen att acceptera att elever slutar skolan i förtid måste motverkas genom att skolan anpassar sig till elevernas behov och förutsättningar.

I tiden av diskussion om normer i skolan skulle jag vilja understryka hur väsentligt det är att skolan motverkar fördomar mot människor från andra länder och kulturer. Att skolan har en stor och viktig uppgift att motverka sådana fördomar finns fastslaget i gällande läroplan. Jag hoppas att skolpersonalen har detta klart för sig när otäcka rapporter om invandrarfientlighet kommer fram.

Det är på det lokala planet synen på förnyelsen av skolans vardagsarbete måste konkretiseras, och det gör också de lokala socialdemokratiska skolpolitikerna. Men vi får av detta skäl inte undandra oss vår roll som politiskt ansvariga på det centrala planet. Vårt stöd behövs nu mer än någonsin.

4. Betygen måste bort!

Allt fler skolstyrelser utnyttjar sin rätt att avskaffa betygen i årskurserna 3 och 6 så att hela låg- och mellanstadierna blir betygsfria. Denna utveckling måste få fortsätta – främst därför att betygen utgör ett kraftigt hinder för en förnyelse av det inre arbetet i skolan.

I helgens betygsdemonstration ropade eleverna: "Vi vill lära för livet, inte för betyg." Denna syn delar jag helt, och det är den skolan jag eftersträvar.

Dessutom förstärker betygen på ett effektivt sätt den utslagning av elever som vi måste komma till rätta med.

Hur mycket instämmandet i de positiva värdeorden "solidaritet och samarbete" är värt framgår klart i betygsdebatten.

5. Oron och splittringen i högstadiet måste motverkas!

Ämnessplittringen och elevernas många lärarkontakter på högstadiet förstärker den oro som finns i skolan. Det går att redan inom nuvarande bestämmelser minska denna splittring genom att samma lärare har flera lektioner än i dag i samma klass.

Det måste också vara en uppgift för lärarfortbildningen och lärarutbildningen att underlätta en utveckling mot stabilare kontakter mellan lärare och

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

elev på högstadiet. Om detta hade Britt Mogård ingenting att säga i sitt svar.

6. Övergången från grundskola till gymnasieskola måste göras smidigare!

Argumentering är egentligen överflödig. Vi vet alla hur viktigt det är att ungdomar skaffar sig utbildning utöver grundskolan för att kunna få en fast förankring på arbetsmarknaden. Dessa frågor har vi socialdemokrater uppehållit oss mycket vid i åtskilliga motioner i riksdagen. Det socialdemokratiska partiet har också tillsatt en särskild arbetsgrupp som tillsammans med arbetarrörelsens lokala företrädare arbetar på att göra verklighet av uppgiften att erbjuda varje ung människa arbete, utbildning eller praktik.

Listan på det som vi menar är helt nödvändigt att genast ta itu med kan göras åtskilligt längre.

Det handlar om en förnyelse av skolans vardagliga arbete, vilket skulle behöva om inte beslut så åtminstone stimulans från regeringen. Men budskapet som trumpetats ut från regeringskansliet och av företrädare för de borgerliga partierna, när regeringsvidan vill profilera sig utbildningspolitiskt, lyder: bevara betygen, satsa på begåvningarna, mer normer, fler privatskolor – dvs. ett traditionellt borgerligt budskap som knappast ens snuddar vid skolans verkliga problem.

Jag väddar till regeringen – delta i stället i arbetet med att lösa skolans verkliga problem.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Först vill jag till Inga Lantz säga att hon nog lägger skulden för att hon inte fått tid att förbereda sig på fel ställe.

Jag skall i mitt svar inte använda samma hänfulla ton som herr Gillström gjorde i sin replik. Men med största intresse skall jag studera den och förteckna alla de okvädinsord som han använt. Jag kan bara konstatera: svag argumentation – höj rösten. Det är i och för sig sorgligt att det skall behövas en sådan ton.

Sedan vill jag säga att de påpekanden om skolans problem som Åke Gillström och Lena Hjelm-Wallén nu kommer med är litet överraskande för dem som var med redan före september 1976. Det sena uppvaknandet är – tro mig! – mycket välkommet. Däremot beklagar jag att Lena Hjelm-Wallén, som såvitt jag begriper i egenskap av skolminister gladde sig åt den betydande enheten om skolpolitiken i det här landet, nu gör vad hon kan för att åstadkomma klyftor mellan regering och opposition. Kan vi inte, Lena Hjelm-Wallén, sluta att slåss om vem som är mest intresserad av barn med svårigheter? Vi har båda två i SIA-beslutet enigt slutit upp bakom den särskilda omsorgen om elever med svårigheter.

Beträffande betygsdebatten tycker jag att den kunde vänta tills ett förslag från regeringen föreligger.

Jag har inte tagit åt mig äran av allt det jag redogjorde för. Däremot tar jag faktiskt äran åt mig av att jag med kraft och mod dels har fortsatt den förutvarande skolministerns arbete, dels initierat en hel del nytt – man kan ha olika uppfattningar om "en hel del" eller bara "en del". Detta som svar på herr Gillströms beskyllning för total handlingsförklammning – en beskyllning som oppositionsföreträdare regelmässigt riktar mot var och en som sticker upp huvudet i regeringen.

Vidare är jag ledsen att ännu en gång behöva påpeka för herr Gillström att frågor kring vuxenutbildningen inte hör till mitt utan till Jan-Erik Wikströms område. Det är nog bäst att rikta både frågor och debattinlägg till honom.

Herr Gillström efterlyste mina visioner. Ja, jag behöver inte ha några visioner, för våra gemensamma visioner finns i mål och riktlinjer, så dessa behöver jag inte utveckla. I stället får vi ha siktet inställt på att handla, och det vore kanske inte så dumt.

Herr Gillström beskyller mig för att mitt perspektiv bara räcker till september 1979. Skulle inte herr Gillström kunna vänta med att bedöma vad denna regering har åstadkommit på skolans område i förhållande till regeringsförklaringen till åtminstone nästa vår, så att vi får litet tid på oss? Jag vet att herr Gillström är otålig, men försök att lugna sig litet.

Jag anser mig inte i den här församlingen behöva ytterligare tala om vad regering och riksdag beslutat om SIA och förstärkningsresursen. Lena Hjelm-Wallén, som beskyllde mig för att inte vara särskilt ny i formuleringarna, tog sig före att stå här och föreläsa en hel del om vad SIA-beslutet innebar och tittade då allvarligt på mig, som om det var några nyheter. Det är nog bara sdebattörer som anser att det tjänar skolans intressen att låtsas som om man inte har förstått riksdagens beslut – och då är det Inga Lantz förstas, som faktiskt inte har förstått det.

Så kommer vi till den intressanta frågan om nivågruppering. Det tycks ha blivit ett fult ord. Men det kan ju inte vara främmande för vare sig herr Gillström eller Lena Hjelm-Wallén att i den skola, som socialdemokraterna berömmar sig av att ha varit med om att skapa, har nivågrupperingen varit och är en permanent företeelse. I både matematik och språk har vi en nivågruppering fastställd i läroplanen – där förekommer nämligen alternativkurserna. Valet till dem är fritt, och jag har uppfattningen att skolan har varit hjälpt av den konstruktionen.

Lena Hjelm-Wallén får naturligtvis inte dra – fast hon vill gärna göra det – felaktiga slutsatser av vad jag sagt. Jag har inte sagt att nivågruppering, som vi diskuterade i samband med SIA-beslutet, skall innebära permanenta grupperingar genom grundskolan. Jag har sagt att nivågruppering kan vara motiverad för att ge tillfälle till systematisk träning i därför lämpade delar av olika ämnen. Det har jag för mig att förutvarande statsrådet Lena Hjelm-Wallén också har sagt. Jag sade också att sådan gruppering bör bli kortvarig, och min utgångspunkt var ett riksdagsuttalande som alltså inte på något sätt motsades av socialdemokraterna.

Anmärkningen om en utebliven socialdemokratisk reservation i mitt interpellationssvar är föranledd av Åke Gillströms påståenden i interpellationssvaret.

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

tionen. Det var faktiskt menat som en liten elakhet.

Jag måste säga att jag har svårt för sådana deklARATIONER som Åke Gillström gör i sin interpellation och som Lena Hjelm-Wallén tydligen stöder, när det passar: "Socialdemokratin säger nej till att särskilja barnen från varandra." Det låter ju kolossalt imponerande. Men vi har av tradition en ordning att gruppera eleverna i skolan i klasser efter elevernas ålder. Det är en gammal ordning som man i dag har börjat ifrågasätta. Och grupperingen kan naturligtvis utgå från helt andra kriterier – elevintresset t. ex. Naturlig fallenhet och begåvning kan vara ett annat.

Vår skola karakteriseras i dag av mycket större variationer när det gäller att ordna arbetet än tidigare. Också i fråga om metoden ser bilden i dag bättre ut än för några år sedan. Eleverna är i undervisningen grupperade på olika sätt i slöjd, gymnastik, matematik osv. Det är mot den bakgrunden som jag ser den socialdemokratiska deklARATIONEN i herr Gillströms interpellation som verklighetsfrämmande. Vad vi behöver i dag är naturligtvis inte svepande deklARATIONER av det här slaget utan en elevinriktad grundsyn som har siktet inställt på varje elevs utveckling och specifika behov, och i det inbegriper jag också skolans sociala mål.

Låt mig ännu en gång försäkra: Jag står bakom riksdagens beslut när det gäller nivågruppering. Ett faktum är att om jag inte gjorde det skulle jag vara skyldig att gå tillbaka till riksdagen, och jag kan inte tro att herr Gillström och fru Lena Hjelm-Wallén inte känner till detta. Alldeles säkert gör de det.

Så till speciallärarna.

Ca 40 % av lärarna som handhar specialundervisningen i grundskolan är faktiskt behöriga lärare, men det är dess värre bara 20 % som är behöriga för speciallärartjänst. Det är klart att jag gärna hade sett att siffran hade varit högre, men av flera skäl är jag inte benägen att just nu föreslå några drastiska ändringar i utbildningens dimensionering. Först vill jag se den rapport som jag har fått reda på att SÖ håller på att utarbeta och som avser att ge en bild av speciallärarutbildningsbehovet, bl. a. mot bakgrund av SIA-skolans behov. Vidare ligger det med i LUT-74:s uppgift att framlägga förslag på det här området. Jag tänker i sammanhanget främst på uppgiften att bygga in specialpedagogiska moment i lärarnas grundutbildning. Då tycker jag att det är ganska klokt att i detta läge inta en något avvaktande hållning. Behovet av specialpedagogisk kunskap i skolan kan man tillgodose på olika vägar: genom att ge redan utbildade lärare påbyggnadsutbildning i specialpedagogik, genom att fortbilda lärare och genom att bygga in mer specialpedagogik i lärarnas grundutbildning.

"Medel för särskilda åtgärder på skolområdet för gymnasieskolan." Jo, herr Gillström, jag är intresserad av elever med svårigheter även på gymnasieskolan. Jag tänker aktualisera detta i budgetpropositionen, och jag tänker inte säga ett ord till om detta just nu.

Beträffande mindre klasser står det i statsbidragspropositionen att man på sikt får pröva frågan om en sänkning av delningstalen. I dagens läge får man pröva andra och mer flexibla metoder.

Sedan till bostadssegregationen och Inga Lantz. Jag håller gärna med Inga

Lantz om att bostadssegregationen och därmed sammanhängande problem är ett allvarligt fenomen som vi har all anledning att försöka råda bot på. Det är nu inte så lätt – jag vet att Inga Lantz har några radikala metoder, men det finns ju inte majoritet bakom dem. Vi andra får alltså pröva oss fram på annat sätt. Anledningen till att jag inte gick närmare in på de olika sätt att angripa problemet och de andra åtgärder som jag talade om i interpellationssvaret var att de ligger inom andra departement, t. ex. bostadsdepartementet.

Beträffande resursfördelning står det i statsbidragspropositionen att resursanvändningen byggs upp så att den verkar förebyggande och är behovsorienterad. Det är därvid viktigt att understryka att elever med skolsvårigheter bör ha all den hjälp som inom resursernas ram står till buds för att möta deras behov. I det ligger ett hänsynstagande till de elever som i dag får specialundervisning.

Slutligen till herr Gillströms tankar om de aviserade utredningarna. Jag skall inte kommentera dem mer än att säga att herr Gillströms tro att vad som skall göras redan är gjort inte delas av så många fler än kanske hans partikamrater.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag skall något beröra punkt 4 i Åke Gillströms interpellation som handlar om segregering, och jag kommer då in på ett för frö statsrådet kärt ämne, med en geografisk begränsning. Jag vill i första hand ta upp vissa frågor som rör förortskommunerna i Storstockholm. Det har här i debatten gång på gång hänvisats till olika utredningar som kommit under den allra senaste tiden. Dessa utredningar har det gemensamt att de visar att det finns svårigheter i skolan, att det finns segregation och att den kanske ibland slår både djupare och hårdare än vi anat. Alla pedagogiska utredningar tar ganska lång tid att få fram, och de bygger när de kommer på ett sakmaterial som är ett eller två år gammalt, ibland äldre. Det innebär att de förhållanden vi nu debatterar ofta har en bakgrund flera år tillbaka, innan fru Mogård var statsråd. Därför kan inte ansvaret för detta läggas på fru Mogård. Ansvaret får väl läggas på alla som har varit med på ett eller annat sätt i skoldebatten och som kanske inte i tid uppmärksammade vad som höll på att ske, t. ex. i förortskommunerna. Där borde alla oberoende av politisk färg ha varit mer vaksamma.

Det nya statsbidraget vi har fått är i princip inget nytt. Det bygger på de gamla teserna om att behovet är lika i alla delar av landet och att därför alla kommuner skall ha samma resurser. Konsekvensen av det resonemanget blir att man hoppas få samma utbildningsresultat över hela landet. Vi har haft ett par avvikelser från dessa teser, bl. a. genom de s. k. SÅS-pengarna, med vilka man styrde ganska stora resurser till kommuner som hade särskilda svårigheter, och inom dessa kommuner hade man möjlighet att överföra pengarna till skolor eller rektorsområden som hade det besvärligare än andra. Den tanken går igen också i det nya statsbidraget, i vilket den friare resursanvändningen inom kommunerna utgör en del. Det är en nyhet inom detta statsbidrag.

De här principerna har varit riktiga, och de är det fortfarande, men man måste kanske ändå slå fast att det finns undantag. Som jag förut sade har segregationen slagit hårdare och gått djupare än vi kunnat ana. Sammanställningar från några olika kommuner inom Storstockholmsområdet visar på en mycket allvarlig situation. Man kan på sakliga grunder hävda att hela den sociala situationen och därmed också skolsituationen i vissa förortskommuner här i Stockholm, t. ex. Botkyrka och Haninge, skiljer sig från den sociala situationen i övriga delar av landet. Man kan peka på en lång rad olika orsaker till detta. Botkyrka kommun är den kommun som har den största andelen invandrare i landet. Om man med invandrare avser icke svensk medborgare är andelen över 17 %, och om man med invandrare avser även dem som efter andra världskriget erhållit svenskt medborgarskap torde man kunna uppskatta andelen till omkring 25 % – jag använder här invandrarverkets statistik. Botkyrka kommun har landets i särklass största andel socialhjälpstagare. Det belopp som betalas ut till varje socialhjälpstagare är betydligt högre än i de flesta andra kommuner i landet – det finns ett par förortskommuner i Stockholm som betalar ut högre belopp. Kommunen har också ett relativt sett mycket lågt skatteunderlag, och det förekommer en stor omflyttning. Allt detta gör att den sociala situationen är mycket besvärlig. Det gör också att skolsituationen är helt annorlunda än i andra delar av landet, och man måste kanske därför angripa problemen från något annorlunda utgångspunkter.

I sådana här kommuner är situationen sådan att man inte kan säga att systemet med en friare resursanvändning innebär en lösning av problemen. Ett sådant tal kan inte användas när det gäller dessa kommuner, eftersom behovet är så enormt stort. Även om kommunerna i mycket hög grad prioriteras med de pengar som står till länskolnämndernas förfogande – länskolnämnden i Botkyrka kommun, som jag nyss talade om, får ju från den 1 juli större resurser än länskolnämnder i andra delar av landet – så är ändå behoven mycket stora på grund av den alldeles särpräglade och speciella sociala situationen i dessa kommuner.

Nu kan man i viss mån med fog säga att situationen i Tensta-Rinkeby är jämförbar med Botkyrkas. Det finns ju en utredning om det området som redovisar i stort sett samma problem, men då måste man komma ihåg att Tensta-Rinkeby befolkningsmässigt utgör 5 % av hela Stockholms kommun. I det fallet finns det en reell möjlighet att prioritera pengar inom kommunen, men den möjligheten har inte Botkyrka eller Haninge kommuner.

Jag tror därför att vi för att klara problemen på litet längre sikt måste se på statsbidraget på ett något annorlunda sätt. Inom en oförändrad ram – märk väl inom en oförändrad ram; jag vet att man inte kan få mer pengar – bör vi föra över en större andel av resurserna till länskolnämnderna eller på något annat sätt styra resurserna till de kommuner som har alldeles speciella svårigheter.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ingenting emot att Britt Mogård i enlighet med talmannens anvisningar kallar mig för Åke Gillström.

Det där med svag argumentation och höjning av rösten stämmer inte. Jag tycker att jag låg ganska bra på samma röstläge och måste definitivt säga att jag inte har använt ett enda okvädinsord under hela det långa inlägget. Däremot har jag varit sarkastisk och ironisk på vissa ställen. Det vidgår jag, och det var också meningen. För undvikande av missförstånd vill jag säga att det inte var någon satir.

När Britt Mogård gjorde sitt inlägg var hon, för att vi skulle förstå, tvungen att förklara att det var menat som en elakhet detta att vi borde ha reserverat oss i utbildningsutskottet, trots att vi var i majoritet. Jag tror att det var ett misstag som hon försökte klara sig undan på det här viset.

Så till speciallärarna. Jag vet att det har diskuterats olika typer av påbyggnadsutbildning av lärare för att vederbörande skall kunna bli speciallärare. Vissa typer av utbildning har jag i olika sammanhang varit med om att säga nej till, därför att man inte bör skapa något slags Epalärare på det här området. Jag hoppas att Britt Mogård håller med mig om detta. Väntar hon på en SÖ-rapport för att få en bra utbildning – för att sedan få den här handlingsmöjligheten som hon tycks ha undangömd någonstans – skall jag gärna invänta det ögonblicket.

Så till vuxenutbildningen. Jag vet att detta tillhör Jan-Erik Wikströms område. Men eftersom Britt Mogård i sitt interpellationssvar sagt att pengarna skulle gå till vuxenutbildning och förskola måste jag fråga vart pengarna tagit vägen. I varje fall har inte vuxenutbildningen fått dem. Det hade väl varit på sin plats att Britt Mogård svarat mig att så eller så mycket gått till förskolan. Vi har ju sett att det definitivt inte gått till grundskolan.

Beträffande gymnasieskolans specialundervisning förhåller det sig alltså så, att den kommer i nästa budgetproposition. Jag noterar detta och skall följa saken med speciellt intresse. Det är beklagligt att Britt Mogård inte vill säga mer nu. Häromdagen såg jag att hon hade en uppvaktning från Polhemsgymnasiets lärare, som var förtvivlade. De har en mängd elever, och hälften av dem fick specialundervisning i grundskolan. Nu får de på gymnasiet ett ytterst litet antal timmar till sitt förfogande. Ändå anses det tydligen inte att det finns någon anledning att säga någonting mer om vilken uppfattning man har på det här området. Då tycker jag man kan tala om total handlingsförklaring.

Ser man sedan på de svar jag har fått på punkterna 1, 2, 3, 4 och 5, anser jag att jag får stöd för min uppfattning att handlingskraften inte är särskilt stark. Nästa vår skall vi alltså få mindre klasser. Jag har litet svårt att tro på det där. Men det är ju valår och då får det förstås kosta mer pengar, för att man på något sätt skall kunna klösa sig kvar vid makten. Vi avvaktar som sagt och ber att få återkomma under nästa vårsession när förslaget kommer att läggas fram.

Sedan kom Britt Mogård in på alternativkurserna och konstaterade utan vidare att dessa är bra. Hon tar alltså inga som helst hänsyn till att

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

utredningar, t. ex. GUME-projektet i engelska eller UMT-projektet i tyska, klart visar att man får en social segregation på grund av valet av alternativkurser. Man väljer nämligen inte efter vad man har förmåga till utan efter den sociala tillhörigheten. Det är inte fråga om att bara slopa alternativkurserna. Det gäller att behålla resursen som sådan, men man kan alltså använda den på ett vettigare sätt än att socialt segregera eleverna genom dessa kurser. Jag hoppas verkligen att Britt Mogård vill ansluta sig till den synpunkten.

Beträffande utredningarna vidhåller jag vad jag sagt. Jag tror att man kan hitta det mesta om dem i SIA. Egentligen är det bara en enda utredning som inte har kommit, men den kommer väl. Jag har här en ledare i Dagens Nyheter av den 11 november 1976. Titeln lyder "Moderat skoldröm". Jag citerar: "Skolminister Britt Mogård har en önskedröm, berättar hon i tidningen Fackläraren. Det är att få sätta i gång en utredning om nivågruppering i skolan. Hur mycket kan man dela in eleverna i undervisningsgrupper efter begåvning utan att de sociala målen eftersätts?"

Den frågan tycker Britt Mogård har diskuterats mycket onyanserat hittills. Hon vill finna den rätta balanspunkten mellan sammanhållning och nivågruppering.

Skolministerns önskedröm sammanfaller med en moderat partimotion i riksdagen. Kravet på en utredning om nivågruppering är den form i vilken den konservativa motviljan mot de grundläggande dragen i skolans organisation i dag kommer till uttryck. Moderaterna vill på nytt öppna den principdiskussion som fördes under den långa tid parallellskolesystemet höll på att avvecklas."

När kommer den utredningen?

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Ingen bestrider att samhällsförhållandena utanför skolan fortfarande är präglade av en ojämn resursfördelning mellan olika samhällsklasser. Vi vet att den segregerade skolan därför hänger samman med ett segregerat samhälle med t. ex. segregerade bostadsområden. Problemen i skolan är helt följdriktigt en avspiegling av problemen i samhället.

För att få en bättre skola måste man genomföra viktiga förändringar på andra samhällsområden. Det behövs t. ex. en annan bostadspolitik med mera kollektiva boendeformer och med ett mer blandat bebyggelsemönster. Det behövs en annan arbetsmarknadspolitik, där man tillgodoser rätten till arbete. Det behövs också en annan politik på barnomsorgens område och en annan syn på barns och människors behov.

De skolvisioner man hade för några år sedan har slagit helt snett. Jag tycker nog att man faktiskt inte bara kan anklaga den nuvarande regeringen för att så är fallet. Ansvar för utslagningen skall också socialdemokraterna ta på sig. Man har haft en lång rad av år på sig för att utreda problemen i skolan, men man har i mycket underlåtit att göra det.

Den utbildningsexpansion som har ägt rum under senare år – framför allt inom den högre utbildningen – har också kommit socialgrupp I som socialt skikt till godo. Detta framgår när man studerar sammansättningen av

gruppen nyinskrivna studenter. Trots att det i teorin har skett en viss utjämning är universitet och högskolor precis som tidigare ett instrument för att barn från överklassen skall få samma position som sina föräldrar. Vi har alltså en mycket stor social snedrekrytering, och den märks allra tydligast när det gäller den högre utbildningen, men den gör sig gällande i grundskolan och det finns vissa tendenser till att den startar redan i förskolan.

Vidare bor elever som går i s. k. högstatusklasser i allmänhet i ett segregerat samhälle, som utmärks av villor, högavlönade och högutbildade föräldrar och stabila bostadsområden med liten omflyttning. Också omflyttningen bland kamraterna i skolklasserna är liten. Det finns nästan inga invandrabarn och mycket få barn från arbetarhem i de s. k. högstatusklasserna.

Förhållandena är de motsatta för de elever som går i lågstatusklasserna, som det har refererats till i den utredning jag byggt min fråga på. De bor oftast i flerfamiljshus där omflyttningen är stor, och deras bostadsområden kännetecknas också av många invandrare. Föräldrarna är vanligen lågavlönade och lågutbildade, och ofta finns det bara en förälder i hemmet.

Så ser situationen ut, och det är märkligt att man inte inser det och inte vill vidta de åtgärder som är helt nödvändiga. Det finns inte en enda antydning till att regeringen vill stoppa den sociala utslagningen i skolan, varken isolerat inom skolan eller genom åtgärder som skulle behöva vidtas i samhället i övrigt.

Regeringen vill satsa på begåvningar, på elitskolor och på fler betyg i stället för att satsa på åtgärder som jag, och jag tror många med mig, anser är helt nödvändiga: fler lärare, ökad lärartäthet, mindre undervisningsgrupper – som givetvis inte skall vara nivågrupperade – ett annat innehåll i undervisningen med varvning av teori och praktik, en skola där man tar bort betygen som bara förstärker den sociala utslagningen, en skola där man bygger på en direkt elevdemokrati.

Det är åtgärder som man skulle önska att också andra politiker skrev under på och medverkade till att genomföra, för det är de åtgärderna som vi måste vidta om vi skall få stopp på utslagningen i skolan.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tycker Britt Mogård borde fråga sig varför vi socialdemokrater så otåligt har fört fram skolreform efter skolreform. Kan det manne bero på att vi är helt blinda för skolans brister?

Det är ett väldigt underligt resonemang som Britt Mogård för. Jag vill påminna om att man från hennes parti många gånger har anklagat oss för att gå för snabbt fram, för att vi inte väntar, inte låter opinionen mogna osv. Det är löjligt att tala om ett plötsligt uppvaknande efter valet vilket Britt Mogård då och då gör sig skyldig till – och något som jag tycker hon kunde låta bli. Socialdemokraterna känner mycket väl skolans ofullkomlighet. Det är också därför som vi vill gå vidare, det är därför som vi skräms då vi ser tecken på att skolans utveckling verkar avstanna.

Jag vill inte alls spräcka någon enighet som finns – frågan är bara om den verkligen finns. Och om det är så att vi är oeniga tror jag att det är bra att detta

görs klart i debatten. Vi skall inte sopa oenighet under mattan. Jag tror på den medvetenhet som debatter kan ge, inte bara hos oss själva utan också hos dem som till äventyrs lyssnar på oss.

Socialdemokraterna behöver inte alls låtsas att regeringen inte förstår SIA-reformen eller att vi inte förstår vad regeringen säger. Man kan ju gå utanför det här huset och lyssna på opinionen. Det är fullt klart att opinionen är osäker på regeringens förmåga och vilja att genomföra SIA-reformen. Därför måste vi gång efter gång ta upp SIA-frågorna för att slå fast väsentliga delar i reformen.

Ord räcker inte – det är handling som behövs. Detta gäller i synnerhet när Britt Mogård säger sig vara för allt tänkbart stöd till de svaga eleverna. Jag tror på hennes ord, men fortfarande är det handlingen som gäller. Om man har en given resurskaka, så går det inte att använda den till att både minska klassernas eller undervisningsgruppernas storlek och samtidigt öka stödet till de svaga eleverna. Kakan är ju given, om inte Britt Mogård kan utlova att väldigt mycket nya resurser skall tillföras – och det tror jag inte att hon kan. Det går alltså inte att både äta upp kakan och att ha den kvar. Det har alltid varit en omöjlighet.

Så länge Britt Mogård håller sig till riksdagsuttalandena om nivågruppering så är allt gott och väl, för där framgår ju att undervisningsgrupperna som sätts samman på så sätt skall vara av kortvarig art och, enligt utbildningsutskottet, "för att ge tillfälle till systematisk träning i därför lämpade delar av olika ämnen". Det här är verkligen inte uttryck för någon välvilja mot nivågruppering och ger definitivt inte "fritt fram" för nivågruppering. Men Britt Mogård gör vidlyftiga tolkningar. När man kan läsa att differentieringsproblemen nu skall diskuteras för att differentiering ligger "i tiden", då blir man väldigt betänksam.

I Britt Mogårds svar är det typiskt att hon inte med ett ord berör löftet om mindre klasser. Det har ju länge varit moderaternas patentlösning, men nu har de ingenting att säga om det. Inte heller sägs någonting om den klyfta som jag påvisade mellan orden – dvs. den ganska vulgära kritiken av skolan – och de åtgärder som verkligen har vidtagits. Jag förstår att Britt Mogård kanske nu efteråt har ångrat att hon gjorde en lista över av regeringen vidtagna åtgärder, i skenet av att kritiken faktiskt har varit så våldsam. Ta t. ex. Svenska Dagbladet, ett Britt Mogård närstående organ, som för en vecka sedan beskrev den svenska skolan i en nattsvart ledare. Det stod där att lärarkåren befinner sig i kris och att det rörde sig om att "slå larm om den mörka framtid dagens skola skapar med en allt lägre kunskapsnivå". Det talades vidare om slöseri, tilltagande våld, vantrivsel, skräck, förnedring, och det påstods att "kunskaper och färdigheter ses som ett slags biprodukter" i skolan. Om vi lägger denna ledare bredvid den sida i Britt Mogårds svar där hon räknar upp de konkreta åtgärder som regeringen har vidtagit finner vi att skillnaden är besvärande. I svaret talas det om vidgad läromedelsinformation, nya utbildningar i gymnasieskolan plus tillsättande av några mindre utredningar.

Det är inte jag som raljerar här, utan jag läser ur Britt Mogårds egen lista.

Regeringens handlande och den borgerliga kritiken av skolan kommer inte ens i närheten av varandra! Alla som inte är helt borgerligt förblindade och alla som har åtminstone ett uns förmåga till kritisk granskning måste finna att skillnaden mellan borgerlighetens ord och handling på skolpolitikens område är avgrundsdjup. I längden blir det läget ohållbart, och jag förstår att det redan bränner under fötterna på Britt Mogård, eftersom allmänheten inte i längden kommer att låta lura sig av tricket med kejsarens nya kläder.

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

LARS WEINEHALL (c):

Herr talman! Statsrådet Mogård har redovisat olika åtgärder som vidtagits och som är aktuella inom utbildningsområdet. Jag har ingen anledning att i dag ge några synpunkter på den redovisningen, utan jag vill i stället ta upp en mera långsiktig åtgärd, som faller inom det ämnesområde som interpellationen omfattar.

En av de intressantaste uppgifter vi står inför i utbildningspolitiken är att bryta den 1960-tals- och den begynnande 1970-talstrend som innebar att skolan i allt större utsträckning isolerades från samhället i övrigt. – Jag tror inte jag behöver beskriva det fenomenet ytterligare; jag vet att det är välkänt. Det är en bidragande orsak till de generationsklyftor och den bristande förståelse mellan äldre och yngre som vi upplever på olika håll. Denna utveckling har också inneburit negativa effekter för många ungdomars möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen. Sambandet mellan skoltrötthet och skolans isolering behöver jag alltså inte ta upp ytterligare.

Till viss del behandlas problemet i SIA-förslaget, och tillskapandet av SSA-råd kan ses som en väg att nå förbättringar. Under senare år har krav rests på att genom en mer omfattande förändring av uppläggningsen av utbildningen i gymnasieskolan nå bättre balans mellan teori och verklighet. Förslag har bl. a. redovisats här i riksdagen om att införa varvad utbildning för alla elever, där utbildningen i skolan varvas med praktikperioder i arbetslivet.

Fördelarna med en sådan varvad utbildning är många:

1. Den ger möjlighet att omedelbart i verkligheten tillämpa vad man lär sig i skolan.
2. Den ger självupplevda kunskaper om hur samhället fungerar.
3. Man får lättare att förbereda sig för sin yrkesroll. Varvad utbildning skulle bli ett utmärkt komplement till dagens yrkesvägledning.
4. Skolsamhällets isolering skulle brytas.
5. Varvad utbildning skulle balansera gymnasietts teoretiska slagsida som slår ut så många.
6. Varvad utbildning skulle betyda bättre kontakt mellan generationerna. Att arbeta och fungera tillsammans med äldre ger naturliga generationskontakter och vidgar vyerna.

Anledningen till att jag tar upp frågan i denna interpellationsdebatt är att Umeå kommun för en tid sedan vände sig till gymnasieutredningen och ansökte om att få påbörja försöksverksamhet med varvad utbildning. Kommunens målsättning är att kunna starta ett försök redan hösten 1978 och att då i första hand vända sig till de grundskoleungdomar som inte har velat

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

eller inte har kunnat utnyttja andra befintliga utbildningsvägar. Gymnasieutredningen har i en skrivelse till utbildningsdepartementet ställt sig bakom Umeå kommuns framställning, men kommunen har ännu inte fått något besked.

Eftersom detta är en viktig långsiktig utbildningspolitisk åtgärd vill jag ta detta tillfälle i akt och fråga statsrådet Mogård om hon i dag kan ge Umeå kommun något besked om hur regeringen kommer att behandla dess ansökan. Jag tror att en försöksverksamhet med denna inriktning kan lägga en god grund för 1980-talets skola. Jag vill bestämt hävda att den här typen av utbildningsreform, där man ger utbildningen ett annat innehåll och konkret förankrar den i verkligheten, är det effektivaste och bästa instrumentet för att stoppa utslagningen i skolan.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Umeå kommuns framställning kommer att överlämnas till SÖ för att prövas i samband med sysselsättningspropositionen.

Jag tycker att det är litet sorgligt att Åke Gillström försöker väcka till liv den debatt som förekom i samband med SIA-utredningen om att speciallärare skulle vara något slags Epalärare. Jag kan inte tänka mig annat än att Åke Gillström väl vet att avsikten var att varje lärare skulle få någon form av specialpedagogisk utbildning – inte för att kunna fungera som speciallärare utan för att bättre kunna urskilja problem och vidarebefordra eleverna till specialläraren. Jag anser fortfarande att detta skulle vara alldeles utomordentligt antingen som en ingrediens i lärarnas grundutbildning eller som en del av fortbildningen.

Åke Gillström får vara vänlig och läsa rätt innantill. Det står i interpellationssvaret att statsmakterna sedan flera år tillbaka har uttalat att "i den mån" ökade resurser kan tillföras utbildningsområdet skall de gå till vuxenutbildningen och förskolan. Åke Gillström kan väl ändå inte vara obekant med det faktum att vi har en besvärlig ekonomisk situation här i landet? Och gå nu inte upp och säg att den situationen uppstod efter september 1976!

Jag är väl underrättad om de problem som finns i Polhemsgymnasiet på vissa yrkesinriktade linjer och för vissa elever. Man har emellertid ingen anledning att vara bekymrad på Polhemsgymnasiet, eftersom regeringen inom kort fattar beslut som gäller budgetåret 1978/79, alltså det kommande läsåret, om SÅS-medel för gymnasieskolan. Det är väl troligt, eller hur, att man kommer att följa vad utbildningsutskottet har uttalat i frågan?

Jag tycker fortfarande att diskussionen om nivågruppering är utomordentligt onyanserad.

Jag tycker också att socialdemokraternas dubbla hållning före och efter regeringsskiftet eller efter den situation man för ögonblicket befinner sig i är verklighetsfrämmande och uppriktigt sagt ohederlig.

Det är viktigt att vi är överens om, tycker jag, att vi i dagsläget beklagligtvis inte kan pumpa in en mängd nya resurser på skolområdet. Det vore naturligtvis mycket enklare om vi kunde det, men vad vi kan göra i nuvarande läge är att inte förhålla oss passiva och resignerade utan fördela

resurserna bättre såsom vi har bestämt oss för i SIA-reformen. Det är ju grundtanken i det nya statsbidragssystemet. Fördelningen av resurserna måste göras lokalt, för det är där man ser problemen klarast. Det gäller både undervisningsgruppernas storlek, grupperingar i övrigt och hjälp till elever med speciella behov.

Sedan vill jag gärna till Karl-Erik Strömberg säga att jag självfallet är utomordentligt väl medveten om de speciella problemen i Botkyrka.

Lena Hjelm-Wallén! Ja, visst har socialdemokraterna – med benäget bistånd av andra partier här i riksdagen – genomfört många reformer, och visst har man genomfört dem snabbt. Jag tycker att litet eftertänksamhet, litet ärlighet inför problemen något tidigare inte hade skadat. SIA-reformen är nu beslutad. Den införs den 1 juli i år. Och den osäkerhet man känner på olika håll och kanter underblåser Lena Hjelm-Wallén och socialdemokraterna av politiska skäl, det begriper jag, men jag blir faktiskt också chockerad över debattekniken, exempelvis när det gäller resurserna. Varför låtsas att SIA-beslutet innebar något annat än det faktiskt gjorde?

Slutligen ett par ord om alla de påståenden som Åke Gillström och Lena Hjelm-Wallén här ymnigt strött om mina avsikter, mitt sinnestillstånd osv. Jag hann inte med att anteckna dem alla – det senaste var visst att det brinner under fötterna på mig. Alla dessa påståenden ber jag att i klump få dementera.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Fru Mogård är inte så dålig på invektiv själv. Nyss anklagade hon socialdemokratin för att vara ohederlig beträffande inställningen i nivågrupperingsfrågan. Det tycker jag att hon skall ta tillbaka. Vår inställning har inte förändrats – vi har samma åsikt som tidigare när det gäller nivågrupperingen. Vi är mycket skeptiska till den; det har vi varit i alla tider. Vi vill ha en skola med allsidigt sammansatta klasser och undervisningsgrupper. Jag hoppas dock att moderaterna har ändrat ståndpunkt sedan före valet. När riksdagen i maj 1976 fattade beslut i den här frågan fanns det två reservationer från moderat sida angående en mer välvillig inställning till nivågrupperingen, vilka dock röstades ner av riksdagen. Det är naturligtvis med det som bakgrund som vi är oroliga när Britt Mogård ger sig ut och talar om att det nu är dags att ta upp differentieringsproblemen osv.

Sedan säger Britt Mogård att vi underblåser oron beträffande SIA-reformen. Nej, vad vi gör och vad väldigt mycket av arbetstiden för oss som är centralt ansvariga för den socialdemokratiska skolpolitiken går åt till är att ge tips och stöd för det lokala arbete som nu förestår. Det är ett mycket konstruktivt och konkret arbete. Vi måste emellertid påpeka att det inte är vi som utställt löften om fantastiska reformer. Det är ju ni själva som gjort det när ni som svar på skolans alla problem kommit med er patentrösning, nämligen mindre klasser. Den förändringen kräver resurser. Det är det vi påpekar, och om det har Britt Mogård ingenting alls att säga.

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om utbildningspo-
litiken*

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Nej, Britt Mogård, vi har missförstått varandra på en punkt eller, rättare sagt, Britt Mogård har missförstått mig beträffande termen Epalärare. Jag avsåg inte den utbildning som SIA-utredningen föreslog för alla lärare och som inte skulle ge behörighet som speciallärare. Det har funnits ett antal andra förslag under årens lopp. Jag har som bekant sysslats med specialundervisning strängt taget sedan jag blev lärare, så jag vet att det ena förslaget sämre än det andra har lagts fram och kasserats. Det var dem jag tänkte på som skulle ge behörighet som speciallärare. Däremot tycker jag att SIA-förslaget var mycket bra, och det är synd att man inte har haft ekonomiska möjligheter att genomföra det – men det kanske sker något våren 1979, då allt annat skall komma.

Vi har alltså ekonomiska problem, och jag skall inte säga att de har uppstått efter ett visst datum – men inte har läget blivit särskilt mycket bättre efter detta datum, även om det var dåligt dessförinnan.

”I den mån”, står det mycket riktigt, och det får man naturligtvis ta hänsyn till, men då måste man samtidigt vara på det klara med att det har skett en del prutningar på den budget som ligger på utbildningsdepartementet. Det som ligger mig närmast är forskning och utvecklingsarbete, eftersom jag är ordförande i pedagogiska nämnden. Bara på det området har vi gått miste om såg 10 milj. kr. Kommer andra och redovisar motsvarande poster för andra områden, som de kanske har ett speciellt intresse av, måste det betyda att pengarna har funnits men kanaliserats åt andra håll. Jag kan också nämna de 25 miljoner som skulle ha utgjort statsbidrag till allmän fritidsverksamhet men drogs in av regeringen.

Låt mig göra en sammanfattning beträffande de här fem frågorna. På den första frågan, som gäller de mindre klasserna, skall besked komma nästa vår. Jag tycker att man är ganska hårt bunden på den punkten efter den här debatten och efter den debatt som fördes 1973, när Ingvar Carlsson var utbildningsminister och då t. ex. Staffan Burenstam Linder talade om varför man skulle ha mindre klasser och hur man skulle gå till väga. Man kan alltså gå tillbaka och binda upp er på den här punkten. Vi intresserar oss för vad som skall hända om ett år.

Beträffande den andra frågan vill Britt Mogård inte lämna några utfästelser utan hänvisar till kommunerna. I och för sig är det bra om kommunerna får arbeta med detta själva, men det bör vara ett statsråds stora uppgift att då och då inskräpa att SIA-utredningen gick ut på att i första hand hjälpa elever med skolsvårigheter. Man kan ju nu befara – och t. o. m. konstatera i de kommuner där försöksverksamhet bedrivits – att resurserna sprids ut i stället för att i första hand gå till dem som har svårigheter.

Beträffande den tredje frågan väntar Britt Mogård på en SÖ-rapport. Jag hoppas att den kommer fort, så att vi får besked på den punkten.

I anslutning till den fjärde frågan gjorde jag ett par tilläggsfrågor, som jag inte har fått svar på. Jag tycker att det finns anledning att upprepa dem. Två frågor gällde vad regeringen egentligen gjort och vad som övervägs ytterligare. Det som redovisas här är bara en mängd allmänt prat. Jag ställde vidare

en fråga om hur man skall ge problemskolor en erfaren och stabil lärarkår. Jag har använt samma utredning som Inga Lantz, och den utredningen visar att vissa skolor får sämre lärare – utbildade lärare och sådana som är ganska färska – medan andra rektorsområden och skolor får mycket duktiga lärare, som har varit ute längre och kan hantera undervisningen på ett speciellt sätt. – Hur tänker man åstadkomma en förändring därvidlag? Det var i det sammanhanget jag kom in på frågan om piskan eller moroten.

Till sist, när det gäller den femte frågan, hänvisas till nästa budgetproposition, alltså också där besked våren 1979. På den frågan svarar Britt Mogård inte mer, men vi får tydligen vänta, vilket också utbildningsutskottet sade att vi får göra när det gäller Lennart Anderssons motion beträffande SÅS-medlen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om den verkstadstekniska utbildningen i gymnasieskolan

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Lena Hjelm-Walléns* (s) den 13 april anmälda interpellation, 1977/78:161, och anförde:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig hur regeringen ser på den vikande frekvensen av sökande till de verkstadstekniska utbildningarna i gymnasieskolan, vilka åtgärder som vidtas inom skolöverstyrelsen och regeringskansliet för att komma till rätta med obalansen i sökandointresset och antalet utbildningsplatser samt vilka ytterligare åtgärder regeringen är beredd att vidta.

I likhet med Lena Hjelm-Wallén ser jag med oro på den vikande frekvensen av förstahandssökande till de verkstadstekniska utbildningarna.

Jag vill börja med att redovisa de åtgärder som vidtagits inom skolöverstyrelsen och regeringskansliet för att komma till rätta med obalansen i sökandointresset och antalet utbildningsplatser.

Utbildningen på den verkstadstekniska linjen är föremål för forskning, där problem som anknyter till de frågor som tas upp i interpellationen särskilt studeras. Inom skolöverstyrelsen (SÖ) har genomförts uppföljningsundersökningar i syfte att bl. a. kartlägga problemen med det vikande intresset för utbildningen. Med ledning av de undersökningar och iakttagelser som gjorts har även lärarfortbildning, arbetsformer, läromedel samt i viss utsträckning studie- och yrkesorienteringen kunnat förändras.

De fortlöpande förändringarna inom arbetsmarknaden, den tekniska utvecklingen och inte minst framstegen på arbetsmiljöns område har aktualiserat förändringar inom flera av de yrkesinriktade linjerna. Enligt vad jag har inhämtat har nyligen en arbetsgrupp tillsatts inom SÖ för att se över den verkstadstekniska linjen. Av riktlinjerna för arbetsgruppens arbete framgår bl. a. att det låga sökandointresset och kostnaderna för utbildningen är ett framträdande problem som kräver ett intensifierat arbete med

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Om den verkstadstekniska utbildningen i gymnasieskolan

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om den verkstads-
tekniska utbild-
ningen i gymna-
sieskolan*

problemanalyser och förslag till åtgärder.

Vad gäller stöd och stimulans för utbyggnad av utbildningen i kommuner som har god tillströmning av sökande – det finns även sådana – har som bekant redan under Lena Hjelm-Walléns tid som skolminister statsbidraget till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel höjts. På mitt initiativ kommer bidraget till inbyggd utbildning att höjas väsentligt fr. o. m. nästa budgetår. Inom och utom utbildningsdepartementet bedrivs f. n. ett omfattande arbete i syfte att få fram utbildningsplatser som svarar mot det ökade antalet ungdomar som inom några år skall söka till gymnasieskolan.

Förhållandena på arbetsmarknaden påverkar i mycket stor utsträckning tillströmningen till utbildningarna i gymnasieskolan. Genom breddade sy- insatser, i form av ökade kontakter mellan utbildningar i gymnasieskolan och arbetslivet, kan betydelsen av att stå väl rustad med en god yrkesutbildning framstå klarare för ungdomarna. Det är en paradox, enligt min mening, att så få ungdomar söker utbildning inom ett område där efterfrågan på yrkesut- bildad personal även i dagens svåra arbetssituation är stor. Det är en viktig uppgift för alla berörda att ge ungdomarna ett bättre underlag inför valet av utbildning än vad som nu är fallet.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag vill först tacka för svaret.

Rekrytering till olika utbildningsvägar är ofta föremål för diskussion, inte minst här i riksdagen. Intresset är dock ganska ojämnt fördelat på skilda utbildningars problem.

För ett år sedan svarade Britt Mogård på en interpellation om naturveten- skaplig och teknisk utbildning. Interpellanten kunde tacka för ett "fylligt och innehållsrikt svar". Svaret var tre gånger så långt som det som nu lämnades om den verkstadstekniska utbildningen och innehöll en omfattande redovis- ning av problemet.

Det är en ganska vanlig företeelse att det är mycket svårare att fånga uppmärksamheten för problem t. ex. med rekrytering inom en yrkesutbild- ning av typ verkstadsteknisk utbildning. Detta uttalar jag som ett allmänt fenomen, inte som kritik speciellt mot regeringen.

Ändock borde det vara angeläget att komma till rätta med rekryterings- svårigheterna inom den verkstadstekniska utbildningen. I min interpellation redovisade jag de mycket oroande siffrorna på elevernas förstahandsval till utbildningar inom det verkstadstekniska området i Västmanland, ett av landets mest industrialiserade län.

Även om verkstadsindustrin i dag på många håll går på sparlåga, måste det klart slås fast att en omfattande verkstadsteknisk utbildning är av utomor- dentlig betydelse för vårt land som avancerad industrination.

Britt Mogård säger att hon delar min oro över utvecklingen. Jag hoppas att detta skall leda till åtgärder utöver dem som nämnts i svaret. Jag måste säga att det som Britt Mogård pekar på i svaret är helt otillräckligt för att vända utvecklingen.

*Om den verkstads-
tekniska utbild-
ningen i gymna-
sieskolan*

I svaret redovisas först att utbildningen är föremål för forskning. Genom SÖ:s uppföljningsundersökningar har lärarfortbildning, arbetsformer och läromedel kunnat förändras, uppges det. Detta tycker jag verkar intressant, och jag skulle gärna vilja veta litet mer om det. Vilka förändringar har gjorts och vilka resultat har de lett fram till? Jag tror att det är rätt viktigt att det kommer fram. Redovisningen av de åtgärder som vidtagits inom regeringskansliet ger ett synnerligen magert intryck. Jag utgår ifrån att även Britt Mogård inser detta vid en förnyad blick på svaret.

Det som nämnts är ökningen av utrustningsbidraget, som beslutades redan under den socialdemokratiska regeringens tid, något som också framhålls i svaret.

Den enda åtgärd som Britt Mogård redovisar att den borgerliga regeringen vidtagit är att öka bidraget till företag som inrymmer s. k. inbyggd utbildning. Jag kan inte se att detta har särskilt mycket att göra med problemen att rekrytera elever till den verkstadstekniska utbildningen, vare sig denna sker i skolverkstäder eller som inbyggd utbildning.

I svaret upplyses vidare att regeringen arbetar med "att få fram utbildningsplatser som svarar mot det ökade antalet ungdomar som inom några år skall söka sig till gymnasieskolan". Detta är ett arbete som skolmyndigheter och regering självfallet måste ansvara för.

Antalet platser i gymnasieskolan måste öka inte bara därför att ungdomskullarna kommer att öka kraftigt utan även därför att intresset för gymnasial utbildning ökar totalt sett och särskilt vad det gäller den yrkesinriktade delen av gymnasieskolan.

Tyvärr har regeringen vägrat att dra slutsatser av det ökade behovet av platser särskilt på det yrkesinriktade området. Det krävs lokaler, Britt Mogård! Det går då inte att hålla igen på skolbyggnadsanslaget, som den borgerliga regeringen gjort.

Slutligen uttalar sig Britt Mogård för "breddade syo-insatser" på ett till intet förpliktande sätt.

Något svar på min sista fråga om vilka ytterligare åtgärder som kan behöva vidtas ges över huvud taget inte.

Den oro som Britt Mogård säger sig dela med mig skulle jag hoppas satt litet djupare än vad svaret kan ge ett intryck av. Jag hoppas därför att Britt Mogård har sparat några argument och uppslag till åtgärder för sin nästa replik.

Jag lämnade i min interpellation några exempel på åtgärder. Jag vill ytterligare kommentera dessa något.

1. Jag tror att det är viktigt att regeringen gör klart att den bedömer situationen som oroande. Ett sådant ställningstagande bör kunna påskynda det arbete som bedrivs inom SÖ för att förnya innehåll och arbetssätt inom den verkstadstekniska utbildningen.

Denna utbildning är en grundläggande industriutbildning som ger en god inkörsport till stora delar av verkstadsindustrin. För att eleverna inte skall uppfatta utbildningen som alltför allmän är det angeläget att överväga hur samspelet med arbetslivet ytterligare kan förbättras under utbildningstiden. Kontakter med de fackliga organisationerna och blivande arbetskamrater kan

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om den verkstads-
tekniska utbild-
ningen i gymna-
sieskolan*

ge eleverna aspekter på arbetet och den motivation för utbildningen som skolan har svårt att ge.

I detta sammanhang är det även angeläget att pröva om det är möjligt att låta utbildningen starta vid olika tillfällen under läsåret eller om kontinuerlig intagning går att tillämpa.

Jag menar också att det är helt klart att grundskolan måste ge en bättre förberedelse för teknisk-praktisk verksamhet åt alla elever. Jag är glad att finna förslag om detta i SÖ:s läroplansförslag.

2. Lokalfrågorna nämnde jag tidigare. Det är inte bara fråga om att bygga nya lokaler för att kunna öka antalet utbildningsplatser där detta bedöms lämpligt. Det finns ju orter med sökandeöverskott och där just lokalbristen omöjliggör en utökad utbildning enligt SÖ:s petita.

Men nya lokaler behövs också därför att den verkstadstekniska utbildningen i dag på många håll får bedrivas i klart undermåliga lokaler och under stora insatser av hängivna lärare. Säkerligen inverkar dessa lokalförhållanden negativt på elevernas intresse för utbildningen. Lokalfrågan måste alltså åtgärdas.

3. En kraftfull insats av studie- och yrkesvägledningen är betydelsefull.

Syon borde över huvud enligt min mening sättas in i ett mer långsiktigt arbetsmarknadspolitiskt perspektiv. Tillfälliga konjunktursvängningar återspeglas i alltför hög grad i elevernas förstahandsval till gymnasieskolans utbildningsvägar.

Det måste vara syons uppgift att motverka konjunktursvängningarnas genomslag i elevernas val av utbildningsväg. Inom arbetsmarknadsutbildningen utnyttjas lågkonjunkturen för att yrkesutbilda inom de områden där framtida behov förväntas uppstå. Så långt som möjligt bör denna princip gälla också inom gymnasieskolan.

För de verkstadstekniska utbildningsvägarna borde detta leda till att dessa särskilt uppmärksammas i studie- och yrkesorienteringen. Det kan ske genom studiebesök, arbetsmarknadsdagar, pry och syo riktad mot det omfattande industriella området.

Inte bara den verkstadstekniska utbildningens innehåll och arbetsområde bör då belysas utan även den sociala miljö som verkstadsarbete erbjuder genom arbetsgemenskapen samt möjligheterna till medbestämmande.

Det bör ordentligt kunna upplysas om att den verkstadstekniska utbildningen är en grundläggande industriutbildning till ett mycket brett yrkesfält. Det bör också informeras om möjligheterna till vidareutbildning, något som i dag ofta förbises i syon.

Stora syo-insatser borde göras för att intressera flickorna för verkstadsteknisk utbildning. Till de teoretiska tekniska utbildningarna har specialinsatser gjorts. Jag menar att det finns mycket starka skäl att satsa på särskild information om verkstadsutbildning till flickor. Flickor är ju i ännu större utsträckning än pojkar utsatta för arbetslöshet. En grundläggande industriutbildning skulle avsevärt stärka deras chanser att få en fast förankring på arbetsmarknaden.

När rekryteringen till byggyrkesutbildningarna för några år sedan

minskade kraftigt startade branschen – arbetsgivarna och facket tillsammans – en kampanj för dessa utbildningar. Och utvecklingen vände.

Jag förordar inte att en sådan kampanj skall kopieras. Men jag menar att resultatet av kampanjen visar att det går att förbättra rekryteringen till ett utbildningsområde.

Med bättre information och vägledning i kontakt med de fackliga organisationerna är jag övertygad om att detta kan ske även på det verkstadstekniska området – särskilt som den arbetsmiljö och de arbetsvillkor som varit och är ett hinder för rekrytering till industriarbete håller på att förändras väsentligt. Denna utveckling driver de fackliga organisationerna på med största kraft.

Inte heller borde svårigheten att i dag få jobb hos de många industriföretag som just nu tillämpar anställningsstopp utgöra hinder att skaffa sig verkstadsteknisk utbildning och med denna som bas söka jobb om några år inom industrin. Om det finns framtidstro går det att resonera med ungdomar om det här. Men för detta krävs att det förs en ekonomisk politik och en näringspolitik i Sverige, som ingjuter hopp om framtiden i stället för att, såsom regeringen gör, blåsa under alla näringslivets problem, verkliga eller förmenta.

Detta sista är inte specifikt Britt Mogårds ansvarsområde, men varken hon eller jag kan springa ifrån att den allmänna bild som skapas av framtidens Sverige också får återverknings på utbildningens område.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det bedrivs, som jag redan sagt i mitt interpellationssvar, ett omfattande arbete i syfte att få fram utbildningsplatser som svarar mot det ökande antalet ungdomar som inom några år skall söka till gymnasieskolan. Men det gäller naturligtvis inte bara de växande 16-årskullarna, utan vi tar givetvis också hänsyn till det växande intresset för gymnasieutbildning.

I detta arbete ingår självfallet att göra en noggrannare analys än tidigare av behovet av olika utbildningar, ungdomarnas intressen, lokalbehovet, lärarbehovet, materielbehovet, syo-insatserna osv. Fenomenet med det svaga sökandointresset för verkstadsteknisk linje är ju inte speciellt nytt. Gymnasieutredningen har anledning att fundera över bl. a. hur man kan förändra den utbildningen.

Att undersöka, att se över och därefter vidta åtgärder ansågs förr vara den normala arbetsgången. Nu anses det tydligen vara tecken på handlingsförslamning eller någonting sådant. Jag anser fortfarande att detta är det normala sättet att ta sig an ett problem: undersöka, se över, vidta åtgärder.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag har inte alls sagt någonting om handlingsförslamning: det var Britt Mogård själv som förde in detta.

Jag tycker att det här är bra: undersök förhållandena, analysera dem och gå sedan till handling. Jag tror att det är viktigt att det här området uppmärksammas, och det mycket snabbt. Rekryteringen till just det här området är

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

Om den verkstadstekniska utbildningen i gymnasieskolan

Tisdagen den
16 maj 1978

*Om den verkstads-
tekniska utbild-
ningen i gymna-
sieskolan*

ändå avsevärt mer bekymmersam än rekryteringen till de längre, teoretiskt-tekniska utbildningarna liksom till den naturvetenskapliga utbildningen. Vi kan inte låta den verkstadstekniska utbildningen vara styvmoderligt behandlad också framgent.

Tyvärr är det inte med något större engagemang Britt Mogård ger sig in i den här debatten. Jag beklagar det, för det hade funnits väldigt mycket mer att säga. Och jag är ledsen över att jag inte kunde få höra vad det rörde sig om som SÖ:s uppföljningsarbete gav. Om erfarenheterna har varit positiva är en interpellationsdebatt ett bra tillfälle att ge spridning åt sådana erfarenheter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Motion

1977/78:1979 till socialutskottet

§ 12 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:47

Finansutskottets betänkanden 1977/78:27, 28, 36, 38, 39, 41 och 42

Justitieutskottets betänkanden 1977/78:38 och 39

Lagutskottets betänkanden 1977/78:29 och 31

Socialutskottets betänkanden 1977/78:32–34 och 40

Kulturutskottets betänkanden 1977/78:25 och 26

Trafikutskottets betänkande 1977/78:18

Jordbruksutskottets betänkanden 1977/78:28–33

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:59 och 60

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1977/78:23, 34, 35 och 42

§ 13 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle bland två gånger bordlagda ärenden

dels arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 23, 34 och 35 samt näringsutskottets betänkande nr 60 i nu angiven ordning uppföras främst,

dels socialutskottets betänkande nr 32 och trafikutskottets betänkande nr 18 sättas sist.

§ 14 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:1980 av *Åke Gustavsson*

1977/78:1981 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:185 om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret m. m.

§ 15 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:44 med anledning av motion om vidgning av den kommunala kompetensen

Utbildningsutskottets betänkanden

1977/78:26 med anledning av motioner om särskild samordnad gymnasieskola i Simrishamn

1977/78:27 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:85 såvitt den gäller förslagsanslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:57 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser vissa anslag inom ekonomidepartementets verksamhetsområde jämte motion

1977/78:62 med anledning av propositionen 1977/78:138 med förslag till lag om ändring i atomenergilagen (1956:306), m. m.

1977/78:63 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Meddelande om
frågor*

§ 16 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 maj

1977/78:466 av *Bengt Silfverstrand* (s) till kommunikationsministern om bemanningen vid Kullens fyr:

Enligt beslut av sjöfartsverket skall bemanningen vid Kullens fyr dras in den 1 januari 1979. Beslutet har från många håll betecknats som mycket olyckligt, eftersom fyrapersonalen utöver ren sjöövervakning utför ett flertal arbetsuppgifter vilka måste betraktas som oskattbara från samhällets synpunkt.

Förhållandena vid Kullens fyr är på många sätt särpräglade. Fyrens övervakningsområde utgör en av världens livligast trafikerade farleder. Småbåtstrafiken är synnerligen intensiv under sommarhalvåret, och området som är naturreservat besöks årligen av ca 250 000 turister. Olycksfrekvensen är hög på grund av den branta klippkusten, och fyrplatsen har därvidlag visat sig vara en väl fungerande larmcentral, som också kunnat inrapportera oljeutsläpp m. m. Dessutom utförs väderobservationer som enligt SMHI inte helt kan automatiseras.

Jag vill ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern mot bakgrund av det dokumenterade behovet av någon form av bemanning vid Kullens fyr beredd att ompröva sjöfartsverkets beslut och avvakta med ett definitivt ställningstagande till dess sjöövervakningskommittén (SÖK) är klar med sin utredning?

Nr 142

Tisdagen den
16 maj 1978

*Meddelande om
frågor*

1977/78:467 av *Bengt Wiklund* (s) till statsrådet *Britt Mogård* om det framtida behovet av lärare:

Under senare tid har i massmedia uppmärksammats dels skolöverstyrelsens kartläggning av lärarnas deltidstjänstgöring och tjänstledigheter, dels skolöverstyrelsens och statistiska centralbyråns undersökning av det framtida lärarbehovet. Det är välkommet att ytterligare material kommer fram för bedömningen av det framtida lärarbehovet, då nuvarande planeringsunderlag är osäkert.

Mot denna bakgrund vill jag till statsrådet *Britt Mogård* ställa följande fråga:

Vilka slutsatser drar skolministern av de uppgifter som nyligen framkommit om det hotande underskottet på lärare de närmaste åren?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 18.33.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert